

HELSINGIN YLIOPISTO

**Säädöttömiä aatelisia: Suomen Ritarihuone aatelisen yhteisön,
kulttuurin ja identiteetin tyyssijana**

Yhteiskunnallisen muutoksen maisteriohjelma
Talous- ja sosiaalhistoria
Maisterintutkielma

Laatija:
Sinimaria Kinnunen

Ohjaaja:
Jari Eloranta

17.2.2025
Helsinki

Tiedekunta: Valtiotieteellinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Yhteiskunnallisen muutoksen maisteriohjelma

Opintosuunta: Talous- ja sosiaalhistoria

Tekijä: Sinimaria Kinnunen

Työn nimi: Säädttömiä aatelisia: Suomen Ritarihuone aatelisyhteisön, kulttuurin ja identiteetin tyysijana

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Helmikuu 2025

Sivumäärä: 79

Avainsanat: Suomen aateli, Ritarihuone, kulttuurihistoria, alakulttuuri, kulttuurientutkimus, etnografia

Ohjaaja tai ohjaajat: Jari Eloranta

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston avoin julkaisuarkisto Helda ja Helsingin yliopiston kirjasto

Tiivistelmä:

Tämä maisterintutkielma tarkastelee Suomen Aatelia ja Ritarihuonetta kulttuurillisesta näkökulmasta 2000-luvulla, tuoden aatelin nykypäiväiseksi tutkimuskohteeksi osana elävää historiaa, ei vain menneenä ja kadonneena ilmiönä.

Suomen aateli ja Ritarihuone ovat historiallisilta juuriltaan erillään valtakulttuurista ja kansan enemmistöstä. Se on yhteisö, jossa on jaettuja perinteitä ja rituaaleja, sekä rajalinjoja – kaikki aateliset eivät osallistu Ritarihuoneen toimintaan tai koe aatelisuuden olevan merkittävää nykypäivän Suomessa. Aatelisella yhteisöllä on kuitenkin oma rakennuksensa, joka tuo aateliset yhteen: Ritarihuone. Tässä maisterintutkielmassa tarkastellaan aatelista yhteisöä, joka on sidottu ritarihuonerakennukseen – se muodostaa tilallisesti rajautuvan yhteisön.

Tilallista aatelisyhteisöä tutkitaan etnografian avulla, jonka tarkoitus on kuvata yhteisön kulttuurin ja toiminnan ominaispiirteitä, perinteitä ja elettyä todellisuutta. Tutkimusaineistona käytetään Aateliskokouksen pöytäkirjoja vuosilta 2006 ja 2009, joiden sisältöä on koodattu deduktiivisen luokittelun avulla. Ennalta määritettyjen koodien avulla etsitään toistuvia kuvioita, joiden perusteella voidaan tehdä johtopäätöksiä ja etsiä vastausta tutkimuskysymykseen: Millainen aateliskulttuuri Ritarihuoneella ilmenee ja mille elementeille se rakentuu?

Ritarihuoneen aatelisyhteisö on hierarkkinen ja ruotsinkielinen, ja heidän keskinäisessä kommunikaatiossaan korostuu aatelin historia ja menneisyys osana heidän nykypäiväänsä – he voivat ja saavat olla ylpeitä aateluudestaan. Aatelilla on pyhiä tekstejä, kuten historiallisia aateliskirjeitä ja Ritarihuonejärjestys, joka on itsessään Suomen asetus – se antaa reunaehdot Ritarihuoneen päättävien elimien, Aateliskokouksen ja Ritarihuonejohtokunnan, toiminnalle ja osallistumisoikeudelle. Aineiston perusteella yhteisö suhtautuu vastahakoisesti muutosehdotuksiin aatelisuuden ydinluonteesta; Ritarihuonejärjestyksen moraaliset arvot ja tulkinta luovat suurimpia rajalinjoja yhteisön sisällä, eritoten liittyen yhteisön tulevaisuuteen ja keinoihin kasvattaa aktiivisten aatelisjäsenten määrää.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Suomen aateli ja Ritarihuone	3
2.1	Aatelista ja aateluudesta	3
2.2	Aateli ja Ritarihuoneinstituutio Suomessa vuosina 1809–1906	4
2.3	Suomen aateli ja Ritarihuone vuoden 1906 jälkeen	7
3	Aiempi tutkimus ja teoreettinen viitekehys	10
3.1	Aiempi tutkimus	10
3.2	Kansainvälinen tutkimus	13
3.2.1	Ruotsi	15
3.2.2	Alankomaat	17
3.2.3	Itävalta	21
3.2.4	Puola	22
3.3	Teoreettinen viitekehys	24
3.3.1	Yhteisö	25
3.3.2	Identiteetti	27
3.3.3	Kulttuuri	29
4	Tutkimusmenetelmä ja aineisto	30
4.1	Tutkimusmenetelmä	30
4.2	Aineisto	31
4.3	Etnografisen tutkimuksen haasteet ja aineiston lähdekritiikki	32
4.4	Tutkimuskysymykset	33
5	Aatelisen kulttuurin elementit	34
5.1	Pyhät kirjoitukset, perinteet ja rituaalit	34
5.1.1	Pyhät kirjoitukset ja perinteet	34
5.1.2	Rituaalit	39
5.2	Kielelliset variaatiot, kommunikointi ja vuorovaikutus	44
5.2.1	Kielelliset variaatiot	44
5.2.2	Kommunikointi ja vuorovaikutus	48
5.3	Moraaliset arvot	56
5.4	Historialliset ja taiteelliset elementit	67
6	Yhteenvetoa ja pohdintaa	71
7	Lähde- ja kirjallisuusluettelo	72

1 Johdanto

Vuonna 1906 Suomen poliittinen valta siirtyi aatelilta ja säätyvaltiopäiviltä demokraattisesti valittavalle eduskunnalle, eikä aatelisia arvonimiä ole saanut myöntää vuoden 1919 jälkeen.¹ Tämän lisäksi Suomen aateli ja aateluus itsessään ovat kadonneet ihmisten mielistä.² Miksi siis tutkia Suomen aatelia 2000-luvulla? Suomen aateli on nykypäivänä – vuonna 2025 – lukumäärältään elinvoimaisempi kuin aiemmin historiassa.³ Tämän lisäksi Ritarihuoneen asema vahvistettiin lailla vuonna 1919⁴, mistä lähtien se on toiminut aatelisten kulttuurihistorian ja perinnön ylläpitäjänä.⁵ Suomen aateli ja Ritarihuone ovat siis edelleen olemassa!

Tässä maisterintutkielmassa tarkastellaan Ritarihuoneen ja aatelin lähihistoriaa ja nykyistä tilannetta suomalaisessa yhteiskunnassa. Lähihistorialla tarkoitan nimenomaisesti vuoden 1906 eduskuntaudistuksen jälkeistä aikaa, tarkemmin vuosia 2003–2009. Tutkielman fokus on mikrohistoriallinen ja kulttuurillinen – tarkoitus on tuoda jotain uutta valtaviiran historiaan ja käsityksemme nyky-yhteiskunnasta, joissa aateluus ja aatelinen kulttuuri sekä kulttuuriperintö loistavat poissaolollaan. Aatelin historia ja kulttuuri kuitenkin elävät Ritarihuoneella.

Teoreettisen viitekehyksen kannalta Suomen aateli on yhteisö, jossa on jaettu sääntöjä ja perinteitä, sekä eroja ja ristiriitaisuuksia – kaikki aatelistet eivät esimerkiksi osallistu toimintaan Ritarihuoneella tai koe aateluuden olevan merkittävä osa elämäänsä.⁶ Aateli on tilallinen yhteisö, jonka tuo yhteen yhteinen, jaettu tila: Ritarihuone. Ritarihuoneen ja Suomen aatelin olemassaolo ovat vastakohdassa perinteiselle modernisaatioteorialle, jossa vanha ja perinteinen väistyvät uuden ja modernin tieltä.⁷

¹ Snellman 2014, 13.

² Ibid., 241.

³ Velvoittava perintö 2018. Aatelisia on noin 6000.

⁴ Ritarihuonejärjestys 1918.

⁵ Ripatti 2013, 146–147.

⁶ Perho 2004; Velvoittava perintö 2018.

⁷ Snellman 2014, 12.

Maisterintutkielman keskiössä on pieni ryhmä aatelisia, jotka osallistuvat Ritarihuoneen toimintaan. Tutkielmassa tarkastellaan aiemman tutkimuksen ulkopuolelle jäänyttä Ritarihuoneen toimintaelintä: joka 3. vuosi järjestettävää Aateliskokousta. Aateliskokous on korkein aatelisyhteisön elin, jossa keskustellaan aatelin sisäisistä asioista. Aateliskokous kokoaa yhteen kaikki halukkaat aatelmiehet, joista jokainen edustaa omaa sukuaan.

Tutkimusmenetelmänä käytetään etnografiaa, jonka avulla tarkastellaan Aateliskokouksen ja Ritarihuoneen toimintaa sekä aatelisyksilöitä, jotka ottavat tähän osaa. Tarkoituksena on luoda viitekehys rakennuksen sisällä syntyvälle ja ylläpidettävälle yhteisölle ja kulttuurille. Lähteinä toimivat kirjallisuus, medialähteet ja aineistona puolestaan Aateliskokouksen pöytäkirjat vuosilta 2006 ja 2009. Näissä materiaaleissa käsitellään Aateliskokouksen ja Ritarihuonejohtokunnan toimintaa vuosien 2003–2009 välisenä aikakautena.

Tutkielman hypoteesi on, että Ritarihuoneen päättävien elimien yhteisöllisessä toiminnassa muodostuu oma, toimintaan perustuva alakulttuuri. Tässä toiminnassa aateluudella on henkilökohtaista merkittävyyttä ja osallistumisella aateliskulttuuriin on sosiaalista merkitystä osallistujille ja heidän identiteeteilleen, mikä kaikki kulminoituu Ritarihuoneen seinien sisällä Aateliskokouksessa.

Tutkielma etenee seuraavanlaisesti: ensin avataan Suomen aatelin ja Ritarihuoneen historiaa vuodesta 1809 aina 2000-luvun alkuun asti, tarkastellen niiden lähihistorian roolia suomalaisessa yhteiskunnassa. Aatelin ja Ritarihuoneen kartoituksen jälkeen tutkielmassa siirrytään tarkastelemaan kotimaista ja ulkomaista aiempaa tutkimusta sekä teoreettista viitekehystä sekä tutkimuskysymyksiä. Tutkimusmenetelmän ja aineiston esittelyn jälkeen tutkielmassa siirrytään analyysiosioon, mistä tutkielma etenee johtopäätöksiin sekä lähde- ja kirjallisuusluetteloon.

2 Suomen aateli ja Ritarihuone

Tämän tutkielman luvun tarkoitus on avata aateluutta ja aatelin historiaa reflektoimalla sitä, miten aatelin asema, yhteiskunnallinen konteksti sekä suhtautuminen aateluuteen ja aateliin on muuttunut historian saatossa. Edellä mainittujen lisäksi käsitellään Suomen Ritarihuoneen luomistarinaa ja kehitystä.

2.1 Aatelista ja aateluudesta

Aateli ja aateluus ovat keskiajalta lähtöisin olevia eurooppalaisia ilmiöitä, joissa on havaittavissa samankaltaisia piirteitä ympäri mannerta.⁸ Ne ovat myös rajattuja ilmiöitä – aateluuden määrittää sukulinja ja sukupuoli, josta puhun alempana lisää. Syntyperä on keskeinen tekijä, joka on vaikuttanut sekä säädyn (etu)oikeuksiin että odotuksiin yksilön ominaisuuksista ja identiteetistä. Aateli nautti muista säädyistä poiketen korkeasta yhteiskunnallisesta asemasta ja erioikeuksista⁹, jotka olivat sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia.¹⁰ Eri valtioissa oli erilaisia perusteita aatelointiin liittyen – esimerkiksi Ruotsissa ja Venäjällä aatelointiperusteet ja siihen vaadittavat meriitit vaihtelivat suuresti.¹¹ Yhteistä aateloinnille oli kuitenkin se, että hallitsijat kykenivät osoittamaan suosiotaan sen avulla.¹²

Suomessa elää suomalaisen aatelin lisäksi eurooppalaisia aatelisia, jota ei ole kirjattu Suomen Ritarihuoneelle. Tutkielma keskittyy vain Suomen Ritarihuoneeseen kirjattuihin aatelisiin, joihin viitataan tutkielman aikana termillä *Suomen aateli*. Tutkielmassa kuitenkin tarkastellaan lähemmin eurooppalaista aatelia ja heidän aatelisia instituutioitaan kansainvälisen tutkimuksen alla.

Suomen aateli koostuu Ritarihuoneelle kirjatuista 357 suvuista, joista 143 on nykyään vielä elossa.¹³ Näistä suvuista yksi on ollut ruhtinaallinen, 11 kreivillistä, 63

⁸ Aminoff-Winberg 2013a, 8.

⁹ Tandefelt 2013, 23; Aminoff-Winberg 2013a, 8.

¹⁰ Tandefelt 2013, 27.

¹¹ Ibid., 26.

¹² Aminoff-Winberg 2013a, 8.

¹³ Ritarihuone: Suvut ja vaakunat.

vapaaherrallista ja 282 arvonimetöntä. Suomen aateli on siis sisäisesti jaettu arvonimien perusteella eri arvoasteikolle. Arvonimien lisäksi jokainen suku on numeroitu arvojärjestyksen osoittamiseksi: mitä pienempi luku, sitä korkeampi asema.¹⁴

Arvonimien ja järjestyslukujen lisäksi Suomen Ritarihuoneella arvoa ja oikeuksia määrittää sukupuoli. Aateluus periytyy vain mieslinjaa pitkin – aatelisen naisen lapset eivät peri aateluutta, ellei hän nai toisen aatelissuvun miespuolista jäsentä, jolloin nämä jälkeläiset jatkavat aatelisen miehen sukulinjaa.¹⁵ Sukujen sammuminen myös erotellaan mies- ja naislinjaisesti¹⁶, eivätkä naiset saa edustaa sukujaan Aateliskokouksissa.¹⁷ Aatelista hierarkiaa käsitellään lisää tutkielman analyysiosiossa yhtenä osana aateliskulttuurin elementtejä.

Yleisesti ottaen Suomen aatelin historia voidaan mieltää alkavan jo Ruotsin vallan ajalta 1600-luvulta. Ruotsi oli eurooppalainen suurvalta, jossa aateli edusti ensimmäistä ja korkeinta säätyä.¹⁸ Koska maisterintutkielman laajuus on kuitenkin melko rajallinen, aion jättää käsittelemättä Suomen aatelin historiaa ennen vuotta 1809, jolloin valta nykyisen Suomen alueella siirtyi Ruotsilta Venäjälle. Vaikka tämä osa aatelin historiaa jääkin käsittelyn ulkopuolelle, oli Ruotsin vallan aikaisella ritarihuoneinstituutiolla merkittävä rooli suomalaiselle aatelille ja sen oman ritarihuoneen organisoinnille Venäjän vallan aikana.¹⁹ Tämän pariin käännyimme seuraavaksi.

2.2 Aateli ja Ritarihuoneinstituutio Suomessa vuosina 1809–1906

Suomen aateli erkaantui Ruotsin aatelista vuosien 1808–1809 aikana, kun Venäjä valloitti alueen, josta syntyisi myöhemmin moderni Suomi.²⁰ Suomen

¹⁴ Aminoff-Winberg et al. 2013, liite 2.

¹⁵ Aminoff-Winberg 2013b, 113.

¹⁶ Aminoff-Winberg et al. 2013, liite 2.

¹⁷ Ritarihuonejärjestys 1918.

¹⁸ Tandefelt 2013, 17.

¹⁹ Aminoff-Winberg 2013a, 8.

²⁰ Snellman 2014, 13.

suurruhtinaskunnan alueella tilanne poikkesi muusta Euroopasta poliittisen ilmapiirin osalta. Samoihin aikoihin, kun Ranskassa julistettiin vapautta, veljeyttä ja tasa-arvoa vuoden 1789 vallankumouksen myötä, sekä kun tällaiset vanhoillisiksi mielletyt, aatelin erioikeudet mahdollistavat lait kumottiin Ruotsissa vuosien 1808–1810 aikana, ne jatkoivat olemassaoloaan Suomessa.²¹ Venäjän keisari määräsi, että Suomen suurruhtinaskunnassa noudatettaisiin ennen vuotta 1809 vallinnutta ruotsalaista lainsäädäntöä, vahvistaen näin aatelin aseman ylimpänä säätynä.²²

Erkaantuminen Ruotsin ritarihuoneesta sodan jälkimainingeissa oli kaukana suoraviivaisesta. Sekavan tilanteen myötä Suomen aateli mielsi alussa itsensä erilliseksi osaksi Ruotsin ritarihuonetta, ja he noudattivat samaa toimintamallia, kuin Ruotsin vallan aikana. Sääty alkoi kuitenkin edistämään omaa, suomalaista ritarihuoneinstituutiota vuoden 1809 Porvoon maapäivien jälkeen. Ruotsin ja Suomen suurruhtinaskunnan alueilla asuneet ja edes takaisin liikkuneet suvut sekä Ruotsin lakien ja ritarihuoneinstituution mallintaminen kuitenkin kuvantavat Suomen aatelin läheistä suhdetta ja suhtautumista Ruotsiin. Instituution suunnittelun lisäksi sääty keskusteli omasta ritarihuonerakennuksestaan, johon sääty voisi kokoontua ja ripustaa sukujen vaakunat. Rakennuksen ja sen rahoituksen tarpeen lisäksi laadittiin järjestys Ritarihuoneen arkistolle, arvopapereille ja johtokunnan toimenkuvalle: tehtäviä olivat mm. uusien aateloitien hyväksyminen ja genealogisista kokoelmista vastaaminen. Johtokunnan toiminta alkoi vuonna 1816, kun keisarille tuli tarve luetteloida kaikki aateloimansa henkilöt, ja Ritarihuonejohtokunta alkoikin kokoamaan matrikkelia, eli sukuluetteloa Suomen Ritarihuoneelle.²³

Ritarihuonejohtokunnan työn alkuun pääsemisen lisäksi Ritarihuoneen rakennusprojekti oli pitkäveteistä. Suunnittelussa ongelmia aiheuttivat mm. sijainnin valitseminen eri kaupunkien välillä sekä tontti valitun kaupungin – Helsingin – sisällä, arkkitehdin valinta, aatelin varat ja taloudellinen tilanne sekä kustannukset. Eripuraa

²¹ Tandefelt 2013, 18.

²² Ibid., 15.

²³ Ibid., 20–29.

syntyi myös sen suhteen, tarvittiinko rakennusta ollenkaan. Lopulta Ritarihuonerakennus otettiin kuitenkin käyttöön vuonna 1862.²⁴

Yleisesti ottaen 1800-luvulla aatelin asema yhteiskunnassa oli korkea. Aatelilta – ja muiltakin säädyiltä - odotettiin tietynlaista käytöstä ja ominaisuuksia, jotka olivat yhdenmukaisia samaan ryhmään kuuluvien kanssa. Tätä valvottiin myös säätyjen sisäisesti, eikä säädyille sopivasta käytöksestä poikkeavia katsottu suopeasti.²⁵ Aatelilla oli myös työnjakoon perustuvassa sääty-yhteiskunnassa hierarkian ylimpänä säätyinä eniten vapauksia ja mahdollisuuksia, minkä myötä aatelin elinkeinot olivat moninaisia.²⁶ Aatelille perinteiseksi elinkeinoksi kuitenkin miellettiin usein sotilas- ja oikeuslaitosten ylimmät virat.²⁷

1800-luvulla yhteiskunnassa koettiin muutoksia. Yhteiskunnan vahva hierarkia ja säätyjen väliset muurit alkoivat rapistua, kun omaisuuden ja henkilökohtaisten ominaisuuksien painotus kasvoi syntyperää vahvemiksi. Aatelin ja aatelittoman säätyläistön raja hälveni, muodostaen laajemman ”herrasväen säädyn”.²⁸ Aateliset avioituivat yhä useammin aatelittomien kanssa, sillä oleellisin raja ei ollut enää säätyjen välillä, vaan ”herrasväen” ja muun väestön, eli rahvaan, välillä. Suomen aateli ei ollut niin iso, että se olisi voinut verkostoitua ja avioitua vain säädyn sisäisesti, vaan seurapiireihin kuului myös aatelittomia.²⁹

1900-luvun alussa emämaassa Venäjällä kärsittiin poliittisista levottomuuksista. Aiemmat venäläistämistoimet oli pakko keskeyttää suurlakon ja levottomuuksien vuoksi, jotka levisivät myös Suomeen. Tilanteen rauhoittamiseksi keisari antoi lupauksen kansanedustuslaitoksen perustamisesta, sekä Suomessa että Venäjällä. Asiaa käsiteltiin ylimääräisillä valtiopäivillä 1905. Aatelissääty itse käsitteli eduskuntalaitoksen perustamista vuonna 1906. Ritarihuonesalissa käsiteltiin asiaa

²⁴ Tandefelt 2013, 34–45.

²⁵ Wirilander 1974, 66–73.

²⁶ Snellman 2014, 54; Wirilander 1974, 182.

²⁷ Wirilander 1974, 184.

²⁸ Tandefelt 2013, 15–16.

²⁹ Snellman 2014, 283.

melko yksimielisesti, muutamia eriäviä mielipiteitä huomioimatta. Yleisen ja yhtäläisen eduskuntalaitoksen perustaminen nähtiin kansakuntaa yhtenäistävänä keskellä poliittista kuohuntaa. Aateli keskusteli asiasta katsoen kohti tulevaisuuden yhteiskuntaa, eivätkä he pelänneet oman asemansa muuttumista eduskuntalaitoksen myötä. Äänestäessään asiasta yksikään aatelismies ei käyttänyt ääntään sääty-yhteiskunnan ja säätyvaltiopäivien säilyttämisen puolesta. Aateli luopui poliittisesta hegemoniastaan vapaaehtoisesti, ilman soraääniä.³⁰

2.3 Suomen aateli ja Ritarihuone vuoden 1906 jälkeen

Ennen vuoden 1906 eduskuntauudistusta aateli oli siis sosiaalisen hierarkian ylintä, yhteiskunnan poliittista eliittiä, vaikka säädyn merkitys olikin vähentynyt kohti 1900-lukua tultaessa. Vaikka eduskuntauudistus oli asettanut aatelin poliittisesti samalle linjalle muun kansan kanssa, aatelilla oli silti vaikutusvaltaa. Esimerkiksi ensimmäisessä, 1907 vaaleissa valitun eduskunnan kaikki kolme puhemiestä olivat aatelisia. Myös osa vanhan lainsäädännön mahdollistamista aatelin etuoikeuksista oli olemassa, eikä aatelointia vielä kielletty. Vuonna 1912 annettiin viimeinen aatelistarvo.³¹

Vuoden 1917 Venäjän vallankumous vaikutti Suomen poliittiseen tilanteeseen ja asemaan. Monarkian päättyminen tarkoitti, ettei Suomessa ollut selkeää kuvaa siitä, kuka käytti korkeinta valtiollista valtaa. Tämän poliittisen kuohunnan myötä, mikä oli levinnyt myös Suomen maaperälle, sai eduskunnan hyväksymään itsenäisyysjulistuksen, jonka toimitti Vladimir Leninille itse aatelismies Pehr Evind Svinhufvud, itsenäisyysseenaatin puheenjohtaja.

Vuoden 1918 sodan aikana aateli saatettiin mieltää osaksi punaisen puolen mieltämää päävihollista, porvaristoa, muun muassa ruotsin kielen ja kartano-omistuksen vuoksi. Vastakkainasettelua ei helpottanut merkittävä aatelistedustus valkoisten puolen johdossa – joukkoja johti ylipäällikkö Mannerheim ja senaattia, eli sen aikaista

³⁰ Snellman 2014, 102–109.

³¹ Ibid., 227–228.

valtioneuvostoa, Pehr Evind Svinhufvud.³² Sota päättyi lopulta valkoisen puolen voittoon.

Itsenäistymisen ja sisällissodan jälkeen aloitettiin tarkastelemaan mille hallitusmuodolle Suomi valtiona rakennetaan. Mallia otettiin Saksan kuningashuoneen suunnalta. Kuningashanketta, eli monarkiaa, edistettiin eduskunnan hyväksynnällä, mutta lopulta saksalainen kuningasehdokas, Karl Friedrich, itse kieltäytyi kunniaa samoihin aikoihin, kuin hänen oma sukunsa luopui kruunusta Saksassa, siirtyen tasavaltaiseen hallitusmuotoon. Suomessa otettiin tästä mallia, ja saksalaissuuntausta kannattanut P. E. Svinhufvud joutui väistymään. Ennen valtionjohtajan virasta luovuttuaan hän kuitenkin vahvisti Ritarihuonejärjestyksen, jonka jälkeen se julkaistiin Suomen asetuskokoelmassa 156/1918. Vielä myöhemmin uusi valtionhoitaja, C. G. E. Mannerheim, vahvisti uuden Ritarihuonejärjestyksen 67/1919 muutaman muutoksen jälkeen.³³ Aatelin omat edustajat siis vahvistivat oman asemansa Suomen lakiin toimiessaan poliittisesti merkittävässä viroissa sen hetkisinä valtionhoitajina.

Monarkiahankkeen jälkeen tasavallaisen hallitusmuotoa rakennettaessa keskusteltiin aatelisarvoista ja aateloinnista. Lopulta päädyttiin, ettei vanhoja arvonimiä poisteta, mutta uudet aateloinnit ja perinnölliset arvot kiellettiin. Hallitusmuodon vahvistamisen jälkeen C. G. E. Mannerheim hävisi presidentinvaalit K. J. Ståhlbergille. Tasavallassa aateluuden ja virkoihin nousemisen välinen yhteys hälveni, vaikka kokeneet aatelistoliitikot Mannerheim ja Svinhufvud olivatkin tiiviisti mukana poliittisessa elämässä ja tulisivat molemmat vielä valituiksi tasavallan presidenteiksi. Ministereiden ja kansanedustajien kokonaismäärästä kuitenkin vain enää murto-osa oli aatelisia.³⁴ Kokonaisvaltaisesti aateli menetti lopullisen poliittisen merkityksensä ennen 1939 alkanutta talvisotaa, minkä lisäksi 1960–1970-luvuilla jalansijaa saanut

³² Snellman 2014, 232–233.

³³ Ibid., 236–237.

³⁴ Ibid., 240–241,

vasemmistolaisuus asetti entisen ruotsinkielisen eliitin erittäin epäkorrektiin asemaan.³⁵

Aatelin taloudellinen asema ja elinkeinot muuttuivat myös. 1900-luvun aikana Suomea kehitettiin kohti hyvinvointivaltion mallia, jonka rakenteet poikkesivat valtavasti sääty-yhteiskunnasta. Taakse pyrittiin jättämään harvalukuiset eliitit, kun tavoiteltiin tasa-arvoisempaa toimeentuloa kaikille, jossa meriitit määrittelivät ihmisiä, eivätkä sukulinjat.³⁶ Yhä useampi kykeni sosiaaliseen nousuun lähtökohdistaan huolimatta, kun omaisuuden ja pääoman merkitys nousi suuremmaksi, kuin mihin säätyyn oli sattunut syntymään.³⁷

Korkeasti kouluttautuminen nähtiin nyt kaikkien oikeutena, ja Suomessa investointiin koulutukseen.³⁸ Koulutusmahdollisuuksien laajeneminen ja kasvaminen vaikutti eritoten aatelin elinkeinoihin.³⁹ Aatelin erioikeuksien kadotessa oli heidän suuntauduttava uusien elinkeinomahdollisuuksien pariin, ja tässä suhteessa he sulautuivat suureksi osaksi keskiluokkaa – heistä tuli mm. insinöörejä, lääkäreitä, opettajia ja juristeja.⁴⁰

Aateluus myös katosi ihmisten mielistä – kun aateliset avioituivat aatelittomien kanssa, aatelisuuden merkitys väheni. Samalla suomalainen yhteiskunta muuttui alati enemmän työväenliikkeen pohjalta ja suomenkieliseksi, missä ei ollut juurikaan tilaa kielelliselle vähemmistölle, joka kuului entiseen eliittiin. Aateli ei kuitenkaan pitänyt kiinni omasta asemastaan kynsin hampain, vaan myös he kokivat säätyjen ja periytyvien asemien epäoikeudenmukaisina muuttuvassa yhteiskunnassa. Kesti kuitenkin toisen maailmansodan syttymiseen asti, että aatelin yhteiskunnallinen merkitys katosi ihmisten mielistä ja aatelin edustus valtionpolitiikassa laski

³⁵ Snellman 2014, 279.

³⁶ Hannikainen 2018, 244.

³⁷ Waris 1948, 20; Wirilander 1974, 409.

³⁸ Waris 1948, 321–322.

³⁹ Ibid., 330.

⁴⁰ Snellman 2014, 281–283.

merkittävästi. Aateli ei saavuttanut enää koskaan poliittista tai taloudellista hegemoniaa.⁴¹

Aateli on kuitenkin edelleen suomalainen vähemmistö, jonka historia ja kulttuuri elävät Ritarihuoneella. Ritarihuone on nykypäivänä kulttuurihistoriallinen instituutio, joka ylläpitää perinteitä. Sen toiminta perustuu Suomen lakiin: Ritarihuonejärjestys antaa reunaehdot Ritarihuoneen ja aatelin toiminnalle yhä tänäkin päivänä.

Aateluus on muuttunut yksityisemmäksi, sillä sukulinjalla tai suvun perinnöllä ei ole enää yhteiskunnallisesti samanlaista merkitystä, kuin säätyaikana. Nämä ovat kuitenkin aiemman kirjallisuuden ja tutkimusaineiston mukaan tärkeitä perinteitä, joita Ritarihuone ja sen sisällä oleva aatelisyhteisö ylläpitää. Seuraavaksi tutkielmassa siirrytään tarkastelemaan aiempaa tutkimusta, joka jatkuu 1900- ja 2000-lukujen taitteeseen. Sen lisäksi perehdytään kansainväliseen aatelin tutkimukseen ja teoreettiseen viitekehykseen.

3 Aiempi tutkimus ja teoreettinen viitekehys

3.1 Aiempi tutkimus

Artikkeleita liittyen 1900–2000-luvun Ritarihuoneen toimintaan on koottu Johanna Aminoff-Winbergin (2013) kokoelmateokseen *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*.⁴² Kokoelmateoksessa on kuitenkin huomioitava, että se on Ritarihuoneen itsensä kuratoima ja aatelisyhteisön kustantama. Teos haluttiin julkaistavaksi Ritarihuoneen 150-vuotisjuhlavuonna 2013. Kokoelmateokseen on koottu tietoa Ritarihuoneen ja Suomen aatelin historiasta 1800–1900-luvuilla, sekä 2000-luvun nykyaikaisesta toiminnasta.

⁴¹ Snellman 2014, 282.

⁴² Aminoff-Winberg et al. 2013.

Eva Ulvros käsittelee Aateliskokouksen päättäviä tanssiaisia, eli ritarihuonetansseja. Ne jatkavat nykypäivänä Venäjän vallan aikaisten valtiopäivätanssiaisten perintöä. Ensimmäiset ritarihuonetanssiaiset järjestettiin itsenäisen Suomen aikana vuonna 1919, ensimmäisen aateliskokouksen jälkeen. Ulvros tarkastelee tanssien historiaa aina 2000-luvulle asti. Ritarihuonetanssit ovat muodollinen pukujuhla, jossa on selkeä aikataulu, sekä isäntä ja emäntä. Tarjoilu ja tanssiminen tapahtuu arvo- ja ikäjärjestyksessä, aatelin sisäisen hierarkian mukaisesti. Tanssiaisissa on vakiintuneita muodollisuuksia ja rituaaleja.⁴³ Historiassa näkyy muodin, ruokalistan, sekä eri tanssien ja musiikin muuttuminen. Näiden lisäksi tanssiaisten perinteissä ja muodollisuuksissa on myös näkynyt yhteiskunnan muutos: esimerkiksi kenellä on oikeus osallistua tansseihin. Tanssiaisten oma komitea ja Ritarihuonejohtokunta ovat muun muassa keskustelleet ja päättäneet Suomessa asuvien, ulkomaalaisten aatelisten osallistumisoikeudesta vuonna 1955⁴⁴ sekä vuonna 1988 aatelisnaisten oikeudesta tuoda seuralaisekseen aatelin ulkopuolinen puoliso.⁴⁵

Johanna Wassholm puolestaan tarkastelee vuonna 1855 perustetun Aatelisen neitsytipulaitoksen toimintaa, joka tarjosi ja tarjoaa edelleen 2000-luvulla eläkettä tietyn ikäisille naimattomille aatelisnaisille. Perustamisen aikoihin laitos oli tarpeen, sillä 1800-luvulla naisten asema oli epävakaa. He eivät juurikaan voineet vaikuttaa omaan taloudelliseen tilanteeseensa, sillä mahdollisuudet tehdä itsenäistä työtä olivat lähes olemattomat.⁴⁶ 1900-luvulle tultaessa, ensimmäisen maailmansodan jälkeen Aatelisen neitsytipulaitoksen toimintaa aloitettiin kuitenkin kyseenalaistamaan, kun yhteiskunta muuttui. Hyvinvointivaltion kehittyminen ja sosiaaliset uudistukset, kuten kouluttautumismahdollisuudet ja sosiaalivakuutusjärjestelmä, ajoivat samoja asioita ja puuttuivat niihin epäkohtiin, joita varten neitsytipulaitos oli perustettu. Yhteiskunnallinen muutos sai monet aatelisten pitämään laitosta epäajanmukaisena, ja yhä useampi perhe jättäytyi liittämättä tyttäriään laitokseen. Tästä puolestaan seurasi yhä voimakkaampi kyseenalaistaminen, kun yhä harvempi aatelisnainen merkittiin laitokseen.⁴⁷

⁴³ Ulvros 2013, 179–200.

⁴⁴ Ibid., 195.

⁴⁵ Ibid., 199.

⁴⁶ Wassholm 2013, 169.

⁴⁷ Ibid., 174–175.

Yhteiskunnan modernisoituminen viime vuosisadalla johti siis vähittäin laitoksen merkityksen pienenemiseen – osa piti sitä yhdenentekevänä tai menneisyyteen haikailevana. Nykypäivänä toiminta voidaan mieltää perinteenvälittäjänä, vaikka sen käytännöllinen merkitys onkin pieni: vuonna 2009 neitsytapulaitoksen vuotuinen eläkesumma oli 8,07 euroa vuodessa, jota nosti 30 aatelisnaista.⁴⁸ Wassholmin mukaan perinteenvälitys voi olla tiedostamatonta, esimerkiksi kirjaamalla tyttären laitokseen ”vanhasta tottumuksesta”.⁴⁹ Tiedostamattoman perinteenvälityksen lisäksi Ritarihuone ja sen johtokunta välittävät perinteitä tiedostetusti. Instituutiona Ritarihuone mieltää keskeisimmiksi tehtävikseen aatelin perinteiden ja historian vaalimisen, ja Ritarihuoneen johtokunta on aktiivisesti ollut Aatelisen neitsytapulaitoksen toiminnan tukemisen ja ylläpitämisen takana 1970-luvulta lähtien, informoiden aatelisperheitä mahdollisuudesta merkitä syntyneet tyttäret laitokseen.⁵⁰

Jessica Parland-von Essen puolestaan keskittyy naisten toimintakenttään Ritarihuoneella, nimenomaisesti Aatelisliiton naiskomitean näyttely- ja myyjäistyöhön. Naiskomitea perustettiin vuonna 1933 osaksi Suomen Aatelisliitto ry:tä, joka oli itsessään perustettu vuonna 1925, tarkoituksenaan koota aatelia yhteen, harjoittaa hyväntekeväisyyttä ja huolehtia aatelin yhteisestä omaisuudesta.⁵¹

Kokoelmateoksen lisäksi yksi merkittävistä 1900-luvun aatelin tutkimuksista on Alex Snellmanin (2014) väitöskirja. Vaikka aateliskulttuuri elää Ritarihuoneella, on aateluus itsessään kadonnut suomalaisten mielistä ja yhteiskunnallisesta keskustelusta. Hän käsittelee Suomen aatelia vuosina 1809–1939. Hänen teoksensa pääsanomana on, että aateli on sulautunut onnistuneesti muuhun yhteiskuntaan, eritoten sen keskiluokkaan. Viimeistään toisen maailmansodan jälkeen aateli on

⁴⁸ AKPK 2009, 97.

⁴⁹ Wassholm 2013, 177.

⁵⁰ AKPK 1970, 71.

⁵¹ Parland-von Essen 2013, 213.

hävinnyt julkisuudesta ja poliittisesta elämästä lähes kokonaan, ja aateluus on kadonnut ihmisten mielistä.⁵²

Alex Snellmanin väitöskirja pohjautuu aatelin yhteiskunnallisen aseman muutokseen, ja kaikki yllä mainitussa kokoelmateoksessa käsitellyt artikkelit liittyvät Ritarihuoneen kulttuurin ja vapaaehtoisen toiminnan tutkimiseen. Vapaaehtoistoiminnalla ja naisten toimintakentällä viitataan siihen, että tutkimuksen ulkopuolelle ovat jääneet korkeimmat *päättävät elimet*, eli Aateliskokouksen ja Ritarihuoneen johtokunnan toiminta, vaikkakin niihinkin osallistuminen on vapaaehtoista.

Aiempaan tutkimukseen verrattuna tässä maisterintutkielmassa uutta ovat teoreettinen viitekehys ja tutkimuskohteet. Tutkielmassani käsitellään aateluuden henkilökohtaista merkittävyyttä yhteisön, kulttuurin ja identiteetin kannalta lähihistorian Suomessa niiden aatelisten osalta, jotka osallistuvat Ritarihuoneen toimintaan. Edellä mainitut artikkelit Ritarihuoneen toiminnasta eivät koske päättävää elintä Aateliskokousta, ja sen nimittämää Ritarihuonejohtokuntaa. Ritarihuone ja Suomen aateli ei kuitenkaan elä kuplassa, vaan niillä on jaettua historiaa ja nykypäivän yhteyksiä muiden valtioiden aatelisiin ja aatelisyhteisöihin. Seuraavaksi tutkielmassa käännytään näiden pariin.

3.2 Kansainvälinen tutkimus

Kuten aiemmin mainittiin, aateli on yleiseurooppalainen ilmiö. Tämän vuoksi tässä maisterintutkielmassa kansainvälinen tutkimus viittaa Euroopan maiden tutkimukseen, joka on sekin osittain hankalaa. Haasteita on mm. rinnastettavuudessa sekä tutkimuksen määrässä, aikarajauksessa ja teoksien kirjoituskielessä.

Muiden Euroopan maiden aatelin tutkimus ei ole täysin rinnastettavissa Suomen aateliin ja Ritarihuoneen toimintaan, sillä vastaavia aatelisia instituutioita on vain

⁵² Snellman 2014, 279–288.

Ruotsissa. Tämä lisäksi valtioiden hallitusmuodot vaihtelevat – keskiössä oleva Suomi on tasavalta, eikä siis täysin vertaudu monarkioihin. Suurin osa aatelin tutkimuksesta kattaa myös rajallisen ajan, eikä koske nykyaikaista aatelia. Tämä johtuu ensimmäisen maailmansodan jälkivaikutuksista, jolloin useissa Euroopan maissa aateluus ja aatelin etuoikeudet lakkautettiin, ja samalla aatelointi kiellettiin. Mutta vaikka maailmansotien välisenä ajanjaksona aatelin laillinen status ylimpänä säätynä mureni, vanhat arvonimet kuitenkin usein säilyivät.

Yllä mainittujen lisäksi oman haasteensa tuo tutkimuksissa käytetty kirjoituskieli. Useat olemassa olevat tieteelliset artikkelit liittyen tietyn valtion aateliin on kirjoitettu kyseisen maan virallisella kielellä, eivätkä englanniksi, mikä on omiaan hankaloittamaan kansainvälisen tutkimuksen tarkastelemista ja vertaamista Suomen aateliin ja Ritarihuoneeseen. Esimerkiksi ranskalaisen Monique de Saint Martinin tutkimus ranskalaisen aatelin jatkuvasta, korkeasta statuksesta 1900-luvun ranskalaisessa yhteiskunnassa⁵³ on kielimuurin takana.

Rajallisesta tutkimuksesta huolimatta esimerkiksi Euroopan aateliskulttuurin elinvoimasta kertoo aatelisten oma komissio, vuonna 1959 perustettu CILANE (*Commission d'information et de liaison des associations nobles d'Europe, The European Commission of Nobility*). Omien verkkosivujensa mukaan komission pääasiallinen tarkoitus on ylläpitää kulttuurillista, aatelistä perintöä ja arvoja, esimerkiksi luomalla ja ylläpitämällä suhteita ja verkostoja muiden maiden aatelisiin. Komissioon kuuluu Suomen ja Ruotsin ritarihuoneiden lisäksi mm. Ranskan, Saksan, Unkarin ja Tanskan aatelisjärjestöt.⁵⁴ Yhteisen kattojärjestön olemassaolo vahvistaa aatelisyhteisöjen elinvoimaisuutta, keskinäistä verkostoitumista sekä tietoisuutta aatelistesta perinnöstä. Aateluus ei ole kadonnut, vaikka se ei näyttäydykään arjessamme, populaarikulttuurissa tai mediassa suuressa mittakaavassa. Haasteista huolimatta tutkielmassa siirrytään seuraavaksi käsittelemään valtioittain eri eurooppalaisia aatelisyhteisöjä, joista löytyy tälle maisterintutkielmalle keskeistä tietoa ja tutkimuksia.

⁵³ de Saint Martin 1993.

⁵⁴ CILANE: European Nobility.

3.2.1 Ruotsi

Nykyaikaisesta Ruotsin aatelista ei löydy ajankohtaisia tutkimuksia, minkä vuoksi tutkimuskirjallisuutta korvataan mm. suomalaisella kirjallisuudella aiheesta, sillä Suomen aatelilla on jaettua historiaa Ruotsin kanssa, sekä eri medialähteillä – kuten Ruotsin Ritarihuoneen omilla verkkosivuilla, julkaisulla *Arte et Marte*, ja dokumenttielokuvan *Velvoittava perintö* avulla.

Ruotsin ritarihuone on ainoa aatelisyhteisö, jota voi instituutiona verrata Suomen Ritarihuoneeseen. Tämä johtuu muutamista syistä. Ensinnäkin valtioiden välillä on merkittävästi jaettua historiaa: Suomi oli Ruotsin vallan alaisuudessa vuoteen 1809 asti, minkä jälkeen Suomen Ritarihuone eriytyi entisen emämaan ritarihuoneesta. Toiseksi uuden, autonomisen Suomen suurruhtinaskunnan Ritarihuoneen organisaatorakenne kopioitiin suurelta osin entisen emämaan vastaavasta.⁵⁵ Tämän myötä Ruotsin ritarihuoneella on samanlainen agenda ja toimintamallit kuin Suomenkin vastaavalla. Ritarihuone ylläpitää sukutauluja, genealogista tutkimusta, sekä kirjastoa että arkistoa.⁵⁶ Ruotsalainen aateliskokous kokoontuu joka 3.vuosi, heillä on oma ritarihuonejohtokuntansa, ja molemmat toimivat samaan tapaan kuin Suomen omat.⁵⁷

Suomen ja Ruotsin aateliset ovat myös hyvin linkittyneitä – molemmissa ritarihuoneissa on esiintynyt samoja sukuja. Historiallisesti 1800-luvulla, Suomen siirryttyä Venäjän alaisuuteen, osa suvuista oli kirjattuna sekä Ruotsin että Suomen ritarihuoneille, ja he osallistuivat molempien aateliskokouksiin.⁵⁸ Nykyäänkin ritarihuoneiden välillä on verkostoitumista, esimerkiksi vastavuoroisten vierailujen ja seminaarien kautta.⁵⁹

⁵⁵ Tandefelt 2013, 17.

⁵⁶ Riddarhuset: Discover the Swedish House of Nobility.

⁵⁷ Riddarhuset: Organisation.

⁵⁸ Snellman 2014, 34–35; Tandefelt 2013, 21.

⁵⁹ AKPK 2009, 96; Ribbing 2012, 16-17.

Erojakin toki on. Hallitusmuodoltaan Ruotsi on perustuslaillinen monarkia. Ruotsin aateli on myös lukumäärältään suurempi, kuin Suomen: aatelisia sukuja on 657, ja aatelisyksilöitä on noin 28 000. Suomessa vastaavat luvut ovat 357 sukua ja noin 6000 aatelisyksilöä. Ruotsin kokonaisväkiluku on noin 10,5 miljoonaa⁶⁰, kun taas Suomessa noin 5,6 miljoonaa⁶¹.

Göran Norrby on tarkastellut tutkimuksessaan 1800-luvun Ruotsin aatelia. Tutkimus on siis ajallisesti rajallinen, sillä se ei ulotu 1900-luvun puolelle. Keskeistä tutkimuksessa on, että aateliset eivät väistyneet porvarillistuvan yhteiskunnan tieltä, vaan olivat vahvasti edustettuina hallinnon tasolla, puolustusvoimissa ja muissa yhteiskunnan ylemmissä luokissa.⁶² Nykypäivänä Ruotsin aateliset toimivat useissa eri ammateissa, ja suurin osa heistä asuu Tukholman alueella.⁶³

Ruotsi on myös mielletty edistyksellisemmäksi kuin Suomi usealla eri mittapuulla. Suomen on niin sanotusti nähty seuranneen muita Pohjoismaita⁶⁴, ja tämä näkyy myös aatelin kohdalla. Ruotsin aateliskokouksissa on useampaan otteeseen keskusteltu aatelisnaisten osallistumisesta, tai sen puutteesta. Keskeisenä kysymyksenä on, pitäisikö naisille antaa oikeus osallistua aateliskokouksiin ja asettua jäseneksi Ritarihuonejohtokuntaan.⁶⁵ Niin sanotusta ”naiskysymyksestä” äänestettiin Ruotsin aateliskokouksessa vuonna 2013. Jo kolmessa edeltävässä Aateliskokouksessa oli keskusteltu laajasti naisten mahdollisuudesta ja oikeudesta osallistua Ruotsin ritarihuoneen toimintaan. Vuoden 2013 historiallisessa keskustelussa nostettiin esiin Ritarihuoneen oma Ritarihuonejärjestys, jonka perusteella naisten voidaan nähdä olevan oikeutettuja osallistumaan erilaisiin ritarihuoneen komiteoihin ja johtokuntaan, mutta ei kuitenkaan edustamaan sukujaan itse Aateliskokouksessa – tämä vaatisi valtion asiakirjojen muuttamisen, eikä aatelilla ole suoraa valtaa vaikuttaa

⁶⁰ Statistics Sweden: Population statistics.

⁶¹ Digi- ja väestötietovirasto: Reaaliaikainen Suomen väkiluku.

⁶² Norrby 2007.

⁶³ Släkthistoria: Den svenska adelns historia.

⁶⁴ Kuisma 2013, 199.

⁶⁵ Velvoittava perintö 2018.

niihin.⁶⁶ Ruotsalaisilla naisilla on siis oikeus osallistua yhden päättävän elimen toimintaan, vaikka eivät voi edustaa sukujaan.

Dokumenttoelokuvassa *Velvoittava perintö* ruotsalaiset aatelismiehet kertovat kokemuksistaan naisten asemasta Ritarihuoneella. Haastateltavana olevan ritarihuonesihteerin Erik Drakenbergin mukaan Aateliskokous on suljettu myös aatelismiehiltä 99-prosenttisesti, sillä jokaisesta suvusta vain päämies, eli suvun vanhimman haaran vanhin miespuolinen jäsen, on oikeutettu osallistumaan. Muutoksesta on kuulemma keskusteltu, mutta se ei ole yksinkertaista.⁶⁷ Toinen haastateltavana oleva aatelismies, Björn af Kleen, pitää Ruotsin Ritarihuoneen johtokuntaa ja Aateliskokousta 'herrakerhona'. Hänen mukaansa aatelismiehet haluavat pitää itsellään paikan, jonka mieltävät turvalliseksi.⁶⁸ Tähän aiheeseen naisten asemasta palataan alempana tarkastellessa aatelisyhteisön kulttuurisia elementtejä.

3.2.2 Alankomaat

Euroopassa, kuten Alankomaissa, on eri tavoin toimivia julkisoikeudellisia yhteisöjä, jotka ylläpitävät genealogista tutkimusta ja aateliskulttuuria.⁶⁹ Huibert Schijf et al. mukaan on edelleen perheitä ja sukuja ympäri Eurooppaa, jotka ovat täysin perillä omista aatelisista sukujuuristaan sekä esimerkiksi pyrkivät löytämään jälkeläisilleen aatelisten puolison.⁷⁰

Alankomaiden aatelista on paljon tutkimuskirjallisuutta englannin kielellä verrattuna muihin Euroopan maihin. Tässä maisterintutkielmassa tarkasteltava kirjallisuus käsittelee Alankomaisen aatelin relevanssia yhteiskunnassa ja työelämässä.

⁶⁶ Ribbing 2013, 2–7.

⁶⁷ *Velvoittava perintö* 2018. Erik Drakenbergin haastattelu.

⁶⁸ *Velvoittava perintö* 2018. Björn af Kleenin haastattelu.

⁶⁹ Ritarihuone: Aateli tänään.

⁷⁰ Schijf et al. 2004.

Alankomaisella aatelilla on myös oma ”Aateliskirja” (Nederland’s Adelsboek), eli niin sanotut ”Punaiset kirjat”. Näihin sukujen jäsenet kirjaavat omia saavutuksiaan, kuten yliopistotutkintoja, korkeita virkoja tai ritarikuntien kunniamerkkejä.⁷¹ Eli kuten Suomen Ritarihuoneen ja sen Aateliskalenterin tapaan, Alankomaiden aatelilla on omat sukulinjansa kirjattuna ja julkaistuna kyseisissä teoksissa. Kyse ei siis ole yksilökohtaisesta sukututkimuksesta, vaan yhteisöllisestä, institutionaalisesta kirjaamisesta. Näiden sukutaulujen avulla voidaan tarkastella aatelisten urapolkuja ja saavutuksia.

Schijf et al. (2004) tutkimuksessa käsitellään eliittipositioita, sosiaalista pääomaa ja liikkuvuutta, sekä niiden suhdetta aateluuteen. Tutkimuksessa verrataan keskenään aatelin ja aatelin ulkopuolisten, yläluokkaisten ihmisryhmien mahdollisuuksia nousta eliittipositioihin. Eliittipositioilla viitataan ylimpiin virkoihin elinkeinoelämässä ja valtionhallinnossa nykyajan Alankomaissa. Termiä on myös tarkennettu huomioilla laajasta ja rajatusta eliittipositioista. Rajattu eliittipositio edustaa politiikan, liike-elämän ja hallinnon tason ylimpiä virkoja, kuten isojen kaupunkien pormestareita, pankkien ja yritysten hallitusten sekä parlamentin jäseniä. Laajempi eliittipositio taas viittaa näitä virkoja alempiin, mutta silti merkittäviin asemiin, kuten kunnanhallitusten jäseniin, puolustusvoimien kenraaleihin ja professoreihin.⁷²

Schijf et al. käyttävät myös termejä sosiaalinen, kulttuurinen ja symbolinen pääoma, avaamatta kuitenkaan niitä tarkemmin artikkelissaan. Nämä viittaavat tietoon oikeanlaisista toimintatavoista, joilla voidaan käyttää apuna nousta arvokkaaseen sosiaaliseen asemaan. Näitä pääomia on käsitelty tarkemmin Suomen aatelin kohdalla: Alex Snellman viittaa Pierre Bourdieun lanseeraamaan käsitteeseen, jossa pääoma on muutakin kuin taloudellista – eli esimerkiksi kulttuurillista ja symbolista. Hän on väitöskirjassaan uudelleenmuotoillut pääomamalleja, ja tämän perusteella kulttuurillinen pääoma koostuu eri resursseista, joiden avulla on mahdollista tuottaa ja vaihtaa kulttuuria. Puolestaan sosiaalinen pääoma on suhdeverkosto yksilön

⁷¹ Schijf et al. 2004, 447. Suomen aateliskalenteri, tai sen joka 3. vuosi päivitetävät versiot, ovat myös nidottu punaisten kansien väliin.

⁷² Ibid., 437.

mahdollisena resurssina.⁷³ Kulttuurillinen pääoma on yksilötasoista, kun taas sosiaalinen pääoma rakentuu ryhmissä ja verkostoissa. Symbolisen pääoman käsite taas on laajempi, jolle ei Snellmanin mukaan löydy Bourdieun teoksista selkeää määritelmää.⁷⁴

Schijf et al. mukaan sosiologisissa tutkimuksissa harvemmin käsitellään aatelin asemaa 1900-luvun Euroopassa. Historiantutkimuksen kohdalla taas useimmat teokset tuovat esiin, ettei aatelilla ole merkittävää asemaa modernissa yhteiskunnassa.⁷⁵ Tutkimuksessa tämä kuitenkin todetaan vääräksi olettamaksi: meriitteihin perustuva yhteiskunta ja työllistyminen ei koske kaikkia. Aivan ylimmissä viroissa sosiaalisella ja kulttuurisella pääomalla on merkittävämpi rooli kuin henkilökohtaisilla saavutuksilla. Aateluus on siis edelleen merkittävä etu eliittipositiodien työmarkkinoilla, koska ylimmistä ylimpien virkojen määrä ei kasva samassa suhteessa kuin keski- ja yläluokan koko. Tässä tilanteessa kuuluminen symbolista, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa omaavaan ryhmään luo etulyöntiaseman. Vaikka ylimpiä virkoja voi hakea jokainen, jolla on tarvittavat edellytykset, aatelilla on suurempi mahdollisuus nousta niihin. Kyseessä on kuitenkin rajallinen osa aatelia – Schijf et al. toteavat, että osa aatelista elää nykypäivänä elämää, joka on kaukana heidän aatelisesta taustastaan. Osa työskentelee esimerkiksi maanviljelijöinä tai matalapalkkatyöläisinä⁷⁶ – aivan kuten Suomen aatelikin.

Toisessa Alankomaiden aatelia koskevassa tutkimuksessa käsitellään myös aateluuden vaikutusta työuraan sekä korkeisiin virkoihin tai tehtäviin palkkaamista. Edellisessä tutkimuksessakin mukana olleen Jaap Dronkersin (2003) artikkelin viitekehyksenä on modernisaatioteoria, jonka pohjalta modernisoituvassa yhteiskunnassa vanhojen yhteiskuntien tavat, kuten kuvailevat piirteet – esimerkiksi aateluus tai sukupuoli – ja niiden merkitys katoaa uudempien hyveiden tieltä. Tällaisia uusia, moderneja hyveitä ovat esimerkiksi motivaatio, koulutus tai viisaus. Moderneissa yhteiskunnissa siis saavutukset pohjaavat yksilön meriiteille. Kuitenkin Alankomaisen aatelin merkitys,

⁷³ Snellman 2014, taulukko 1.

⁷⁴ Ibid., 25.

⁷⁵ Schijf et al. 2004, 436.

⁷⁶ Ibid., 447.

tai aateluuden tuoma sosiaalinen asema, on 1900-luvulla todettu olleen merkittävä, mikä näin ollen luo vastustusta modernisaatioteoriaa vastaan.⁷⁷

Dronkersin mukaan yhteiskunnan kriisit voivat aiheuttaa sosiaalisten normien muutoksia, joissa sukutaustan merkitys vähenee tai katoaa kokonaan. Näitä ovat esimerkiksi sodat ja taloudelliset taantumet. Alankomaissa tällaisia suuria muutoksia ei kuitenkaan ole ollut, minkä vuoksi aateluuden merkitys näkyy edelleen korkeissa viroissa ja tehtävissä. Aateli on edelleen etulyöntiasemassa porvaristoon verrattuna. He pystyvät yhä käyttämään ja hyödyntämään aateluuden tuomaa sosiaalista ja kulttuurista pääomaa nyky-yhteiskunnassa. Dronkers syventää tarkastelua aatelin sisäisiin jakolinjoihin; miten aateliset elämänsä kulut vertautuvat toisiinsa eliittipositivoiden osalta. Dronkers selvittää useiden eri hypoteesien avulla, onko aateluus ominaisuutena (*ascriptive characteristics*) pääsyynä, vai auttavatko sitä muut, itse hankitut ominaisuudet (*achieved characteristics*).⁷⁸

Alankomaan aatelisia yksilöitä ja heidän jälkeläisiään aateloitiin usein heidän taloudellisten ansioidensa vuoksi, eikä niinkään aatelisten sukujuurien ansiota. Tämän vuoksi näitä kykyjä omaavat aateliset ovat pystyneet muovaamaan sosiaalista pääomaansa paremmin kuin maata omistavat tai sotilaalliset aateliset – heidän meriittinsä tai varallisuutensa ei ole ollut kiinnitettyä yhteen tiettyyn ominaisuuteen, maaomistukseen tai sotilasuraan.⁷⁹

Dronkersin mukaan sosiologinen modernisaatioteoria ymmärtää väärin, että yksilöt ja yhteiskunta jättävät taakseen ja unohtavat vanhat, tiettyihin ryhmiin liitetyt ominaisuutensa uudessa yhteiskunnassa. Toisin kuin aiemmissa yhteiskunnissa, jälkeläisille annettava perintö oli taloudellista, mutta modernissa yhteiskunnassa perintö on nimenomaan ryhmäominaisuutta, kuten sosiaalinen tai kulttuurillinen pääoma. Elinkeinoelämässä taloudellisten kulujen halutaan olevan pieniä

⁷⁷ Dronkers 2003, 81.

⁷⁸ Ibid., 81–83.

⁷⁹ Ibid., 83.

palkkausprosessissa, mikä nostaa esille täydentävät ryhmäominaisuudet – ne erottuvat paremmin laajamittaisissa palkkausprosesseissa keinona erottaa jyvät akanoista. Tämä näkyy eritoten yliopistokoulutusten omaavien henkilöiden joukossa, jossa suurin osa yliopistoista on samalla linjalla – niiden opetuslaadussa ei ole eroja. 1900-luvulla Alankomaissa muut ryhmäominaisuudet, kuten luokka ja sukupuoli, menettivät merkitystään, mutta aateluus ei. Hankkimalla omia ominaisuuksiaan, eritoten yliopistotutkinnon, aateliset ovat pystyneet modernisoimaan aateluuttaan ja siitä kumpuavaa sosiaalista ja kulttuurista pääomaa, ja näin pysymään relevantteina eliittipositioiden työmarkkinoilla.⁸⁰

3.2.3 Itävalta

Suomen tavoin Itävalta on tasavalta. Gudula Walterskirchenin mukaan aatelissukuja on arvioitu olevan noin 180, ja aatelisia yksilöitä noin 11 000.⁸¹ Aatelisilla on myös oma yhdistyksensä, Vereinigung der Edelleute in Österreich (V.E.Ö).⁸² Itävallan aatelilla on myös osittain samanlainen julkaisu kuin Ritarihuoneen Aateliskalenteri ja Sukutaulut, nimeltään Genealogische Handbuch des Adels, jossa on rajallista tietoa aatelisyksilöistä, kuten nimi ja syntymäpäivä.⁸³

Phillipp Korom ja Jaap Dronkers (2009) tarkastelevat artikkelissaan *Nobility among the Austrian economic elite in 2008* itävaltalaisen aatelin esiintyvyyttä Itävallan 5000 suurimman yrityksen johtotehtävissä. He selvittävät, onko aatelisilla etua nousta yritysten hallitusten jäseneksi verrattuna aatelittomiin. Artikkelissa johtotehtävät määritellään laajasti, kaikki tutkimuksen kohteena olevat aateliset eivät olleet yritysten ylimpiä johtajia tai osakeyritysten hallitusten jäseniä, mutta työskentelivät ainakin jossain kohtaa liikejohtoa tai olivat avainasemassa pienemmissä organisaatioissa. Korom ja Dronkers ottavat kantaa Walterskirchenin (2007) kirjan *Austrian Nobility today* pääasialliseen sanomaan aatelisten jatkuvasta korkeasta statuksesta itävaltalaisessa yhteiskunnassa, mikä perustuu heidän historiaansa osana korkean

⁸⁰ Dronkers 2003, 92–94.

⁸¹ Korom & Dronkers 2009, 4.

⁸² Ibid., 2.

⁸³ Ibid., 5.

sosiaalisen statuksen omaavaa aatelia, vaikka aateluus ja arvonimet lakkautettiin vuonna 1919.⁸⁴ Usean eri hypoteesin avulla Korom ja Dronkers osoittavat, että itävaltalaisen aatelin esiintyvyys yritysten johtoasemissa on suurempi, kuin heidän vastaava edustuksensa kokonaispopulaatiosta.⁸⁵

Aatelin sisäisissä arvonimissä, kuten paronin tai kreivin arvonimien omaavien, välillä ei ole merkittäviä eroja – aatelin omalla hierarkialla ei ole väliä työmarkkinoilla.⁸⁶ Tutkimuksen tulokset eivät tue oletttamaa, että aateliset olisivat keskenään verkostoituneet jaetun aateluutensa kautta johtoasemissa työskennellessään, eivätkä näin luo keskinäisiä, informaaleja verkostoja johtotehtävien työmarkkinoilla. Aateluus ei itsessään tuo etua aatelisille, vaan Korom ja Dronkers ehdottavat sosiaalisen ja kulttuurisen pääoman teoriaksi aatelin jatkuvalla sosiaaliselle nousulle, tai pysyvyydelle. Peritty sosiaalinen pääoma yhdistettynä tunnettuun sukunimeen voi tuoda etuja työmarkkinoilla, joissa sekä aateliset että aatelittomat jakavat muuten samoja ominaisuuksia keskenään.⁸⁷

3.2.4 Puola

Suomen aateliin ja Suomen valtioon verrattuna Puolan tilanne on erilainen, kuten muissakin ylempänä mainituissa valtioissa. Puola on tasavalta, mutta historiansa aikana valtion itsenäisyys on ollut kyseenalaisessa asemassa useammin kuin kerran 1900-luvulla. Maailmansotien välissä valtio oli itsenäinen, mutta toisen maailmansodan aikana sekä Saksa että Venäjä valloittivat valtion alueita. Neuvostoliiton romahtamiseen asti 1990-luvun alussa Puola oli osa sen kommunistista blokkia, siirtyen sen jälkeen kohti markkinataloutta ja osaksi Euroopan unionia vuonna 2004.

⁸⁴ Korom & Dronkers 2009, 1–3.

⁸⁵ Ibid., 6.

⁸⁶ Ibid., 12.

⁸⁷ Ibid., 14–15.

Longina Jakubowska (2012) on tutkinut puolalaisen eliitin ja aatelin selviytymistä 1900–2000-luvuilla teoksessaan *Patrons of History: Nobility, Capital and Political Transitions in Poland*. Teoksen keskiössä on aatelin yhteiskunnallinen tilanne ja suhde sosialismiin sekä sen jälkeiseen aikakauteen. Jakubowskan tutkimuksessa hyödynnetään eliitin jäsenien havainnointia, haastatteluja, sekä kirjallista ja suullista muistitietoa. Puolalla ei ole Ritarihuoneen kaltaista instituutiota, vaan Jakubowskan tutkimuksessa tutkimuskohteina ovat yksilöt, jotka uskovat olevansa entisten maanomistajien ja poliittisia etuoikeuksia omanneiden jälkeläisiä. He siis rajaavat itsensä yhteen sosiaalisen ryhmään, eikä heitä siis ole kirjattu samankaltaisiin matrikkeleihin tai sukutauluihin kuin Suomen tai Ruotsin aatelisia, mutta heitä arvioidaan olevan maassa noin 100 000. Heillä ei myöskään ole yhteistä kokoontumispaikkaa, kuten Ritarihuonetta. Aateli onkin levittäytynyt laajalle alueelle, mutta he ylläpitävät verkostoja niin sukulaisuuden kuin aateluudenkin perusteella, ylläpitäen jaettua historiallista yhteisöllisyyttä liittyen vanhaan korkeaan statukseensa.⁸⁸

Puolan historian saatossa aateli koki kommunismin aikakaudella sortoa ja syrjintää, mutta nousi uudelleen median ja muun väestön kiinnostuksen kohteeksi sekä poliittisesti merkittäviin asemiin 1990-luvulta alkaen. Teos selvittää millaisia tapoja ja strategioita puolalaisella aatelilla oli ylläpitääkseen aatelista identiteettiään 1900-luvun yhteiskunnallisten muutosten aikana ja yhä 2000-luvun alussa. Yläluokalla on tapoja uudelleen tuottaa omaa identiteettiään ja asemaansa erilaisten pääomien avulla.⁸⁹

Toisen maailmansodan jälkeen kommunistinen ideologia levisi Puolaan, ja sen aikakautena aateli edusti vanhaa vastakohtaa uudelle sosiopoliittiselle järjestelmälle.⁹⁰ Pian uusi kommunistihallitus suoritti maareformin, jonka aikana entiset yksityisomisteiset maat joko jaettiin talonpojille tai kollektivisoitiin valtio-omisteisiksi suurtiloiksi.⁹¹ Aatelin vanhat maatilat ja asumukset siirtyivät pois heidän

⁸⁸ Jakubowska 2012, 9–12.

⁸⁹ Ibid., 1–4.

⁹⁰ Ibid., 169.

⁹¹ Ibid., 93.

omistuksestaan ja heidät häädettiin kodeistaan.⁹² Taloudellisen valta-aseman menettämisen jälkeen aatelilla oli kuitenkin vahva itsetietoisuus omasta aateluudestaan, mikä auttoi selviytymään. Samalla kun muu yhteiskunta sulki heidät ulos, he vastaavasti sulki muut omasta maailmastaan. Aateli verkostoitui ja vietti aikaa keskenään. Samanaikaisesti aatelin sisäiset rajalinjat hälvenivät, ja heistä tuli keskenään yhtenäisempi ryhmä, voidakseen suojella itseään 'sosiaaliselta toiselta' ja ajaakseen omia etujaan.⁹³ Samankaltaistensa joukossa ja omien seinien sisällä perinteiden välitys oli vahvaa. Aatelista perintöä jaettiin nuoremmille sukupolville historiallisten esineiden ja sisustuksen kautta, sekä muistitiedon ja historiallisten tarinoiden avulla. Vanhoista nimistä ei luovuttu, vaan lapsille annettiin usein historiallisia nimiä muistuttamaan suvun perinnöstä ja historiasta. Nämä olivat keinoja muistuttaa omasta erilaisuudesta muihin verrattuna ja positioida itsensä osaksi menneisyyttä ja elävää historiaa.⁹⁴

Yksikään yllä mainitusita kansainvälisen tutkimuksen tuloksista ei vertaudu Suomeen – Alex Snellman on jo analysoinut aatelin ammattiluokkia ja työllistymistä, eivätkä tulokset muistuta Shjif et al. tai Koromin ja Dronkersin löytöjä Alankomaista tai Itävallasta. Jakubowskan tutkimustyö on tämän maisterintutkielman kannalta merkityksellinen, sillä siinä on käytetty samaa tutkimusmenetelmää. Maan historia ja teoreettinen viitekehys on kuitenkin täysin erilainen. Missään Euroopan aatelin tutkimuksessa ei tarkastella institutionaalista kulttuuria tietyn tilallisen yhteisön parissa, joka muodostaa tämän tutkielman teoreettisen viitekehysten.

3.3 Teoreettinen viitekehys

Yhteiskuntatutkimuksessa ja historiankirjoituksessa yleistä on mielikuvan rakentaminen yhtenäisestä yhteisöstä tai kansasta, jossa ei ole rajalinjoja.⁹⁵ Kun marginaalisten yhteisöjen olemassaolo myönnetään, heidät esitetään vastakohtana uudelle, modernille ja globaalille maailmalle.⁹⁶ Yhteiskunnat kuitenkin koostuvat

⁹² Jakubowska 2012, 101.

⁹³ Ibid., 217.

⁹⁴ Ibid., 169

⁹⁵ Herzfeld 2005, 2.

⁹⁶ Ibid., 7.

useista eri yhteisöistä, joilla on omia kulttuurillisia perinteitään ja piirteitään sekä identiteettejään. Niiden eronteot ja neuvottelut luovat yhteiskuntaa ja auttavat tarkastelemaan, mitä yhteisöt merkitsevät jäsenilleen ja niiden ulkopuolisille.⁹⁷ Modernisaatioteorian vastaisesti vanhoja instituutioita ei aina suoraviivaisesti kyseenalaisesta – päinvastoin. Voi syntyä tahtotila suojella käytännön merkityksen kadottaneita toimintoja historiallisesti merkittävinä perinteinä.⁹⁸

Tämä maisterintutkielma suoritetaan talous- ja sosiaalhistorian oppiaineen alla, sillä aateli on historiallinen ilmiö ja yhteisö. Teorettinen viitekehys koostuu yhdistelmästä historiantutkimusta, sosiologista kulttuurintutkimusta, sillä Sulkusen et al. (1997) mukaan kulttuuriin keskittyvä sosiologinen tutkimus on aina historiallista⁹⁹, ja antropologiaa, jonka ydin on tutkia nimenomaisesti yhteisöjä ja niiden kulttuureja. Seuraavaksi tutkielmassa siirrytään tarkastelemaan teoreettisen viitekehyksen käsitteitä yhteisöstä, identiteetistä ja kulttuurista, ja miten Suomen aateli ja Ritarihuone nivoutuvat yhteen käsitteiden kanssa.

3.3.1 Yhteisö

Yhteisö on yhteenkuulumisen tila, joka muodostaa rajoiltaan selkeän kokonaisuuden. Kuuluminen ja yhteisöön ja sen ehtojen noudattaminen pitävät yhteisöä koossa. Yhteisössä on kuitenkin myös ristiriitaisia piirteitä: se muodostuu sekä pakollisesta kuulumisesta ja mahdollisista alistavista rakenteista, sekä vapaaehtoisesta kuulumisesta.¹⁰⁰ Ihmiset ovat yhteisöllisiä, ja usein määritämme itseämme niiden yhteisöjen kautta, joihin osallistumme.¹⁰¹

Tämä käsitys sopii yhteen Suomen aatelin tutkimisen kanssa. Suomen aateli on selkeästi rajattu kokonaisuus: aateluus perustuu lainsäädännön määrittelemille

⁹⁷ Markkola et al. 2022, 9–12.

⁹⁸ Wassholm 2013, 177.

⁹⁹ Sulkunen et al. 1997, 17.

¹⁰⁰ Markkola et al. 2022, 12.

¹⁰¹ Mumby & Kuhn 2019, 3.

sukulinjoille ja niille annetuille arvonimille, sekä sattumalle syntyä näihin sukuihin.¹⁰² Aateluus on ilmiö ja piirre, josta ei voi irtisanoutua¹⁰³ – osittain se on siis pakottavaa. Aateliseen toimintaan osallistuminen Ritarihuoneella on kuitenkin vapaaehtoista – mikä pitää yhteisöä yllä – ja sen toimintaa ohjaa vuoden 1918 Ritarihuonejärjestys, joka antaa reunaehdot ja ohjeet toiminnalle. Samalla Ritarihuonejärjestyksen ohjaama toiminta sisältää ulkopuolelleen sulkevia ja alistavia piirteitä: päättävien elinten toimintaan saavat osallistua vain miehet.¹⁰⁴ Naiset voivat kuitenkin osallistua päättävien elinten ulkopuoliseen toimintaan, kuten Ritarihuoneella järjestettäviin markkinoihin, myyjäisiin ja näyttelyihin.¹⁰⁵

Yhteisöjä voidaan ja tulee myös tarkastella erojen ja eroavaisuuksien kautta.¹⁰⁶ Suomen aateli ei ole koskaan ollut homogeeninen ryhmä: se ei ole toiminut kollektiivisesti ajaakseen tiettyjä samoja tavoitteita tai ideologiaa. Aateli on myös sosioekonomiselta taustaltaan sekakoosteinen ryhmä: historian saatossa aateliin on kuulunut useita eri poliittisia kantoja sekä ammattia edustavia yksilöitä torppareista tutkimusmatkailijoihin ja ylimpiin virkamiehiin.¹⁰⁷ Kaksi aatelin edustajaa – P.E. Svinhufvud ja C.G.E. Mannerheim – ovat myös toimineet Suomen tasavallan presidentteinä. Eroja ja ristiriitaisuuksia edustavat myös erimielisyydet aateliskokouksissa sekä 2000-luvun vaihtelevat, jopa negatiiviset mielipiteet aateluudesta ja Ritarihuoneen toiminnasta.¹⁰⁸

Keskeinen paikka, joka on yhdistänyt aatelisia aina tähän päivään saakka, on Ritarihuonerakennus ja sen seinien sisällä tapahtuva toiminta. Tässä maisterintutkielmassa tarkastellaan aatelista yhteisöä, joka on sidottu ritarihuonerakennukseen – se muodostaa tilallisesti rajautuvan yhteisön. Tila on tietty alue, jolle ihmiset antavat merkityksiä ja jonka kautta he voivat jäsentää elämäänsä.¹⁰⁹

¹⁰² Snellman 2014, 13.

¹⁰³ Aminoff-Winberg 2013b, 124.

¹⁰⁴ Ritarihuonejärjestys 1918. Ritarihuonejärjestyksessä todetaan, että jokaisella *aatelismiehellä on halutessaan oikeus osallistua* aateliskokoukseen (korostus lisätty); Velvoittava perintö 2018.

¹⁰⁵ Parland-von Essen 2013, 213–227.

¹⁰⁶ Markkola et al. 2022, 10.

¹⁰⁷ Snellman 2014, 12.

¹⁰⁸ Perho 2004.

¹⁰⁹ Markkola et al. 2022, 17.

Keskeistä aatelin yhteisöllisyydelle on kuitenkin se, ettei aateli ole koskaan osallistunut täysmittaisesti Venäjän vallan aikana maa- tai valtiopäiville¹¹⁰, eikä vuoden 1906 jälkeisenä aikana joka kolmas vuosi järjestettävään Aateliskokokseen.¹¹¹ Yhteisö on siis hajanainen, osa jäsenistä osallistuu ja toiset taas eivät, ja vain toisella sukupuolella on oikeus osallistua päättäviin elimiin. Tämän vuoksi tarkastelen vain niitä aatelisia, jotka osallistuvat toimintaan, muodostaen tilallisen yhteisön Ritarihuoneen seinien sisällä.

Tilallisille kokonaisuuksille annetaan merkityksiä, joista voi muotoutua yksilöille identiteetille ja minäkuvalle keskeisiä paikkoja, ja se vaikuttaa ihmisten kulttuuriin ja ajatteluun.¹¹² Seuraavaksi tutkielmassa käsitellään identiteettiä ja kulttuuria Suomen aatelin ja aateluuden osalta.

3.3.2 Identiteetti

*Se [aateluus] on reliikki, jota vaalitaan edelleen, joissain piireissä selvemmin ja toisissa paljon vähemmän. Cecilia Broncra, 2018.*¹¹³

Identiteetti on yksilön tai yhteisön itsemäärittelyä, joka on sidoksissa sosiaalisessa kanssakäymisessä tapahtuvaan minuuden rakentamiseen, jossa tietoiset valinnat ovat omassa roolissaan: yksilöllä on mahdollisuus korostaa ja tuoda haluamiaan piirteitä esiin, ja erilaisissa tilanteissa nämä identiteetti piirteet voivat vaihdella. Identiteetteihin vaikuttavat myös monet annetut piirteet, joita voi olla vaikea tai mahdoton muuttaa. Tällaisia piirteitä ovat esimerkiksi ikä ja sukupuoli.¹¹⁴

Identiteetti voi syntyä myös kollektiivisesti, eli yhteisön omaksi identiteetiksi. Yhteisöillä tai ryhmillä on ymmärrys omasta yhteenkuuluvuudestaan ja omimmasta luonteestaan, sekä yhteydestä ja suhteesta ryhmän ulkopuolisiin. Nämä voivat olla

¹¹⁰ Tandefelt 2013, 22–25

¹¹¹ AKPK 2006, 63.

¹¹² Sulkunen et al. 2016, 21–22.

¹¹³ Velvoittava perintö 2018.

¹¹⁴ Markkola et al. 2022, 12–13; sukupuolen osalta aateliyhteisöä tutkitaan binäärisen, eli kaksinapaisen (mies-nainen-jakolinja) näkökulman avulla. Sukupuolien moninaisuutta ei käsitellä tässä tutkielmassa.

spatiaalisia, eli tilallisia kokonaisuuksia, joiden tukena voi olla vahvoja kulttuurillisen ylläpitämisen instituutioita. Kollektiivisilla identiteeteillä on usein myös historiallinen viitekehys, sekä kuviteltu ja koettu menneisyys: kollektiivinen muisti.¹¹⁵ Kertomukset pitävät yllä yhteisöjä, ja muodostavat käsityksiä siitä, miten yhteisö suhtautuu ulkopuolisiin – niiden avulla rakennetaan identiteettiä, tekemällä jäseniä osallisiksi.¹¹⁶ Kollektiivisten identiteettien ja muistojen merkityksiä vahvistetaan toiminnalla, kommunikoimalla ja rituaaleilla, minkä myötä identiteettien jatkuvuutta turvataan.¹¹⁷

Yksilön oma identifioituminen ei aina vastaa käsitystä siitä, keitä yleisesti ajatellaan kuuluvan kuhunkin yhteisöön: yksilö ei aina samaistu näihin. Yhteisön ja yksilön yhteys ja samaistuminen tulee olla molemminpuolista: yksilön tulee identifioitua, ja vastaavasti yhteisö tai ryhmä identifioi yksilön osakseen.¹¹⁸ Aateluudesta on tullut 1900–2000-luvuilla yksityisempää¹¹⁹, eivätkä kaikki aateliset identifioi aktiivisesti kuuluvansa aateliin¹²⁰, eli osaksi yhteisöä. Ritarihuone kuitenkin ylläpitää tietokantaa aatelisista sukupuista ja sukuihin kuuluvista jäsenistä, ja näin identifioi aatelisyksilöitä osaksi Suomen aatelia. Eli vaikka osa aatelisista ei pidä aateluuttaan merkittävänä piirteenä, he ovat aina osana aatelia, kirjattuna Ritarihuoneelle.

Ritarihuone siis yhdistää aatelia sekä ylläpitää sen kollektiivista identiteettiä ja perinteitä. Se on tila, jossa aateluus on merkittävässä osassa, ja rakennuksen nähdään edustavan aatelisyhteisön identiteettiä. Tässä maisterintutkielmassa keskitytään niihin aatelisiin, jotka identifioituvat aatelisiksi ja identifioitumisen indikaattorina tarkastellaan osallistumista Ritarihuoneen toimintaan. Tämä heijastaa aateluuden henkilökohtaista merkityksellisyyttä yksilölle, sillä toiminta pohjaa vapaaehtoisuuteen, mikä voidaan mieltää tietoisesti identiteetinrakentamiseksi, jossa tuodaan haluttua piirrettä – aateluutta – esiin.

¹¹⁵ Sulkunen et al. 2016, 21–22.

¹¹⁶ Jokinen & Saaristo 2006, 12.

¹¹⁷ Anttila 2007, 26.

¹¹⁸ Ibid., 22–23.

¹¹⁹ Aminoff-Winberg 2013a, 8.

¹²⁰ Perho 2004; Velvoittava perintö 2018.

Identiteetit, niin yksilölliset kuin kollektiivisetkin, voivat olla pysyviä tai jatkuvassa muutoksessa, jolloin ne vaativat tuottamista, uusintamista ja neuvottelua pysyäkseen yllä.¹²¹ Ritarihuoneen seinien sisällä on käyty useaan otteeseen keskustelua instituution sisäisiä arvoista ja aateluuden tulevaisuudesta. Näitä käsitellään lisää läpikäydessä aineistoa tutkimusmenetelmän avulla. Aateli on iäksi muilta suljettu ryhmä, jossa vapaaehtoiset (miehet) voivat osallistua ja vaikuttaa. Näille henkilöille aateluus ja aateliin kuuluminen on ainakin osittain merkityksellistä identiteetin osalta, koska he osallistuvat aateliseen toimintaan vapaaehtoisesti. Seuraavaksi tutkielmassa siirrytään käsittelemään kulttuuria ja sen käsitettä osana Suomen aatelia.

3.3.3 Kulttuuri

Kulttuuri antaa jäsenilleen tiettyjä jaettuja arvoja, identiteettejä, perinteitä ja käyttäytymismalleja.¹²² Kulttuurin osalta tutkielmassa tarkastellaan Aateliskokouksessa ja Ritarihuoneella esiintyviä kulttuurillisia elementtejä, joiden varaan yhteisö rakentuu.

Suomen aateli ja Ritarihuone ovat historiallisilta juuriltaan erillään valtakulttuurista ja kansan enemmistöstä – he olivat ylin sääty, joilla oli eniten vaikutusvaltaa ja etuoikeuksia, vaikka he edustivat pienintä osaa kansasta. Aateliskulttuuri on erillään muusta väestöstä, sillä edelleen 2000-luvulla vain rajatuilla ihmisillä on oikeus osallistua Ritarihuoneen toimintaan – sen perinteet, rituaalit ja muut elementit eivät ole kaikille saavutettavissa. Koska aateliskulttuuri on erillään valtakulttuurista, sitä voi kuvailla termillä alakulttuuri.

Tässä tutkielmassa alakulttuurin käsite johtaa juurensa Sulkunen et al. (1997) sosiologiseen kulttuuritutkimukseen¹²³ jossa käytetään termiä pienoiskulttuuri (miniature culture) kuvatessa tikanpelaajien välille syntyvää kulttuuria, joka rakentuu homogeeniselle ryhmälle miehiä, jotka kohtaavat omasta tahdostaan, ilman ulkoista

¹²¹ Anttila 2007, 22–23.

¹²² Hodkinson 2017, 3.

¹²³ Sulkunen et al. 1997.

painetta. Harrastus nähdään osana elämäntyyliä, minkä lisäksi osallistujat mieltävät jakavansa samankaltaiset arvomaailmat.

Sulkunen et al. tutkimuksessa selvitetään pienoiskulttuurien komponentteja: mistä elementeistä ne rakentuvat. Tikanpelaajien kulttuurin osatekijät eivät nivoudu suoraan aateliskulttuuriin, mutta niiden pohjalta voidaan ottaa mallia, mille mahdollisille elementeille Aateliskokous rakentuu. Näitä mahdollisia elementtejä voidaan tutkia etnografian avulla, sillä kyseisen tutkimusmenetelmän avulla voidaan luoda syväluotaava katsaus kulttuurin toimintamalleihin ja perinteisiin, ja näin rakentaa viitekehys, jonka pohjalta yhteisön kulttuuri ja yksilöiden toimintamallit muodostuvat. Näistä lisää seuraavaksi tutkimusmenetelmän ja aineiston kohdalla.

4 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

4.1 Tutkimusmenetelmä

Etnografia viittaa antropologiseen tutkimukseen, ja sen tarkoitus on kuvata tietyn yhteisön kulttuurille ja toiminnalle ominaisia piirteitä, perinteitä ja elettyä todellisuutta. Tutkittavia kulttuurillisia elementtejä ovat esimerkiksi traditiot ja rituaalit, kielelliset variaatiot ja moraaliset arvot. Myös historialliset esineet, suullinen historia, pyhät kirjoitukset sekä taiteelliset symbolit voivat tuoda lisäsyvyyttä tutkimukselle.¹²⁴ Näillä kulttuurisilla elementeillä voidaan löytää loogisia ja yhtenäisiä kuvioita, jotka kuvailevat tutkittavaa ryhmää.¹²⁵

Antropologi Clifford Geertzin ”tiheällä kirjauksella” luodaan yksityiskohtainen ja rikas kuvaus tutkittavasta kohteesta. Tutkimusotteelle keskeistä on myös, että tutkittavaa kohdetta ei eristetä sitä ympäröivästä yhteiskunnasta ns. perinteikkäänä ja traditionaalisenä, joka eroaa merkittävästi modernista kehyksestä, jossa se toimii. Pää- ja alakulttuurin välisen vuorovaikutuksen rakentaminen on tutkimusmenetelmän

¹²⁴ UKEssays: Essential Elements of Ethnography Research.

¹²⁵ Fetterman 2020, 21.

pääasiallinen ydin.¹²⁶ Tätä myös Fetterman painottaa: etnografiseen kuvaukseen kuuluu ryhmän historian, talouden ja ympäristön kuvaaminen,¹²⁷ mitä pyrittiin tekemään yllä käsitellessä aatelin ja Ritarihuoneen historiaa vuodesta 1809 eteenpäin.

Maisterintutkielmassa siis etsitään Ritarihuoneen sisällä ja Aateliskokouksessa esiintyviä elementtejä, joiden pohjalta Ritarihuoneen tilallinen yhteisö ja sen aateliskulttuuri rakentuu, eli kulttuurillinen kehys. Kehyksen elementit nousevat esiin yhtenäisistä teemoista, jotka esiintyvät aineistosta. Näitä yhtenäisiä teemoja nivotaan yhteen suomalaisen yhteiskunnan ja sen muutosten kanssa, seuraten näin Geertzin ”tiheää kirjausta”. Etnografinen menetelmä tarjoaa keinon tuoda uusia piirteitä perinteiseen historiankirjoitukseen, jossa aatelisuus ei ole edustettuna. Ritarihuoneen tutkiminen luo uutta ja vaihtoehtoista, tuoden menneisyyden luoksemme. Historia elää edelleen nykyaikaisessa yhteiskunnassa.

4.2 Aineisto

Maisterintutkielman pääasiallinen aineisto koostuu kahdesta Aateliskokouksen pöytäkirjasta: *Suomen Ritariston ja Aatelin pöytäkirjat Aateliskokouksessa vuonna 2006* ja *Ritariston ja Aatelin pöytäkirjat Aateliskokouksessa vuonna 2009*. Näihin viitataan alaviitteissä lyhenteillä AKPK 2006 ja AKPK 2009. Nämä ovat saatavilla sekä Ritarihuoneen omassa arkistossa että Kansalliskirjaston kokoelmassa. Aineistossa on yhteensä 233 sivua. Aateliskokouksen pöytäkirjoista tehtyjä havaintoja täydennetään kirjallisuudella, medialähteillä ja Ritarihuoneen omalla julkaisulla *Vårt Riddarhus – Ritarihuoneemme*. Olemassa olevissa medialähteissä on haastateltu aatelisyksilöitä, minkä avulla niiden kautta voidaan tarkastella aatelisuuden ja Ritarihuoneen merkitystä henkilökohtaisella tasolla.

Aineiston etnografisen koodauksen perustana toimii tässä maisterintutkielmassa deduktiivinen luokittelu, eli aineistoa tarkastellaan ennalta määritettyjen koodien ja

¹²⁶ Geertz 1990.

¹²⁷ Fetterman 2020, 23.

luokkien kautta. Tässä tutkielmassa koodit ovat seuraavat: perinteet ja rituaalit; kielelliset variaatit ja kommunikointi; moraaliset arvot; historialliset esineet ja taiteelliset symbolit; sekä pyhät kirjoitukset. Aineiston koodauksen avulla on helpompi löytää näitä toistuvia kuvioita, ja auttaa luomaan vastauksia tutkimuskysymykseen.¹²⁸ Deduktiivista koodausta käytetään, kun etsitään tiettyjä, ennalta määriteltyjä ideoita tai tekijöitä aineistossa.¹²⁹ Tässä maisterintutkielmassa halutaan syventyä ennalta määriteltyjen koodien avulla ylempänä mainittuihin kulttuurin perustavanlaatuisiin elementteihin, kuten kieleen ja pyhiin teksteihin. Aineiston koodauksessa käytettiin ATLAS.ti -ohjelmistoa.

4.3 Etnografisen tutkimuksen haasteet ja aineiston lähdekritiikki

Etnografiseen kuvaukseen kuuluvat usein olennaisesti osallistuva havainnointi ja haastattelut, joilla voidaan päästä lähemmäksi aateliyksilöiden arvomaailmoja, kokemuksia ja uskomuksia. Valitettavasti tässä maisterintutkielmassa osallistuvaa havainnointia tai haastatteluja ei voitu suorittaa. Korvaavilla video- ja kuvamateriaaleilla voidaan kuitenkin ns. pysäyttää aika, ja pidentää havainnointiaikaa ja kasvattaa katselukertojen määrää. Tämä mahdollistaa syväluotaavan tutkimuksen, tuoden uusia havainnoiteja esiin.¹³⁰

Etnografisessa menetelmässä toisenlaisen haasteen luo aatelisen alakulttuurin asema suomalaisessa yhteiskunnassa: kuinka tekijän vastakohtainen tausta vaikuttaa kulttuuriseen kuvaukseen alakulttuurista ja vaihtoehtoisesta historiasta? Instituution tosiasiallisen kulttuurin ja arkielämän tutkiminen ja kuvaaminen voi olla vaikeaa, sillä allekirjoittanut ei kuulu aateliin, eikä ole miespuolinen. Eri sukupuolen luoma katse voi kuitenkin luoda uutta näkökulmaa tutkittavaan kohteeseen.

¹²⁸ Bodgan & Biklen, 2007.

¹²⁹ Ethnography Made Easy: Coding.

¹³⁰ Fetterman 2020, 91.

Aateluuden ja sukupuolen lisäksi kielikysymys voi tuoda lisähaasteita tutkielman kannalta, sillä tämä maisterintutkielma kirjoitetaan valtakielellä, eikä sillä välttämättä kyetä tuomaan pääasiallisesti ruotsinkielisen Ritarihuoneen todellisuutta sellaisenaan esille. Suurin osa tutkielmassa käytetyistä lähteistä ja aineistoista ovat kuitenkin saatavilla sekä ruotsiksi että suomeksi. Ongelmallisuutta lieventää myös aiemmat tutkimukset, jotka ovat suomenkielisten ja aatelittomien tutkijoiden toteuttamia, sekä se, että vaikka aateli on historiallisesti ollut lähes kokonaan ruotsinkielistä, nykypäivän aatelista puolet on suomenkielisiä.

Aineisto ja osa aiemmasta tutkimuksesta on aatelisyhteisön itsensä luomia ja kustantamia. Kriittisen katsantokannan myötä on otettava huomioon, että se ei ole neutraali lähde. Aineistoa luodessa eri sidosryhmillä ja koko ryhmällä voi olla ollut tiedostettuja tai tiedostamattomia tavoitteita luoda tietynlainen lopputulos. Sama kriittisyys koskee kaikkia aatelislähteitä, niin kotimaisia kuin ulkomaisiakin. Tutkimuksessa on siis ristiriitaisuutta sen suhteen, kykeneekö valtakulttuurin edustaja täysin tuomaan alakulttuurin piirteitä esiin, mutta myös se, mitä materiaaleista ja aineistosta on jätetty – tarkoituksella tai ei – sen ulkopuolelle.

Tämän maisterintutkielman ideaa voisi laajentaa aineiston avulla, ja myös itse Suomen aatelin tutkimuskenttää uusien teoreettisten viitekehysten kautta. Aineistoa pystyy laajentamaan mm. haastattelemalla Ritarihuoneen toimintaan osallistuvia, tai perehtymällä Ritarihuonejohtokunnan pöytäkirjoihin. Aineiston avulla voi syventää etnografista tutkimusta induktiivisen koodauksen avulla. Ritarihuonetta voisi myös tutkia organisaatiotutkimuksen näkökulmasta. Tulevaisuuden tutkimuskentässä on tilaa usealle eri näkökulmalle ja tutkimusmenetelmälle. Mutta mitkä ovat tämän maisterintutkielman tutkimuskysymykset?

.

4.4 Tutkimuskysymykset

Minkälainen kulttuuri Ritarihuoneen aatelisyhteisössä muotoutuu ja mille elementeille se rakentuu?

5 Aatelisen kulttuurin elementit

5.1 Pyhät kirjoitukset, perinteet ja rituaalit

5.1.1 Pyhät kirjoitukset ja perinteet

Pyhät kirjoitukset määrittävät osaa aatelisyhteisön perinteistä, kuten sukulinjojen merkitystä, korkeaa hierarkiaa ja erilaisia rituaaleja. Tässä alaluvussa keskitytään ensiksi Suomen aatelin pyhiin kirjoituksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Seuraavan alaotsikon alla tarkastellaan aatelisyhteisön rituaaleja.

Vaikka aatelisyhteisö ei olekaan uskonnollinen yhteisö, sen pääasiallisena pyhänä kirjoituksena toimii Ritarihuonejärjestys, eli Suomen laki, asetus 156B/1918. Suomen aateli on selkeästi rajattu kokonaisuus: aateluus perustuu lainsäädännön määrittelemille sukulinjoille ja niille annetuille arvonimille.¹³¹ Laki on perusta yhteisölle ja sen rajalinjoille, ja sen sisältö määrittää yhteisön toimintaa. Ritarihuonejärjestyksessä keskitytään eritoten Aateliskokouksen ja Ritarihuonejohtokunnan toimintaan ja ohjeisiin, eli se on Ritarihuoneen tilallisen yhteisön ohjenuora. Ritarihuonejärjestys on pysynyt muuttumattomana yli sadan vuoden ajan. Perinteiden ja traditioiden kannalta Ritarihuonejärjestyksessä nousee ensisijaisesti esiin hierarkia:

1 §.

Jokaisella Ritarihuoneeseen otetulla suvulla on Ritariston ja Aatelin kokouksissa, tässä alempana säädettyillä ehdoilla, istunto- ja puhevalta siinä järjestyksessä ja sen numeroluvun mukaan, jolla suku on nimikirjassa merkittynä, ensin Kreivit, sitten Vapaaherrat ja viimeksi muut Aatelismiehet.¹³²

¹³¹ Snellman 2014, 13.

¹³² Ritarihuonejärjestys 1918.

Eli puhevaltaa Aatelikokouksessa määrittää arvonimi- ja järjestyslukuasteikko. Kreivit pienellä järjestysnumerolla ovat korkeammalla, kuin arvonimettömät aatelismiehet suurella järjestysnumerolla. Hierarkiassa on myös selkeä maininta aatelismiehestä. Naisten oikeutta edustaa ei mainita. Hierarkiaa esiintyy siis aatelismiesten arvonimien kesken, että sukupuolten välillä. Myös eri sukulinjojen perinne on tärkeä. Ritarihuonejärjestyksessä mainitaan seuraavaa:

6 §.

Suvun kanta-isä on se, joka saman suvun arvoon ensinnä on korotettu.

Päämiehenä on kanta-isä ja hänen jälkeensä vanhin miespuolinen jäsen siitä sukuhaarasta, joka kussakin polvessa on ollut vanhempi kuin mikään suvun muista elävistä haaroista.

Suvunjäsen on jokainen muu suvun miespuolinen jäsen, joka ynnä kanta-isän kanssa taikka hänen jälkeensä on suvun arvosta tullut laillisesti osalliseksi.

Vanhempi suvunjäsen on se, joka varemmin, ja nuorempi suvunjäsen se, joka myöhemmin voi periä päämies-oikeuden.¹³³

Itse aineistossa käsitellään paljon sukulinjan määritelmää ja kenellä on oikeus edustaa sukua. Vuosien 2006–2009 Aateliskokouksien keskustelussa nousee esiin genealogisen päämiehen ja täyden päämiesoikeuden omaavan suvunjäsenen eroavuus ja miten ne tulisi merkitä Aateliskalenteriin selkeämmin:

- - 4. Selvittää vielä ja analysoida päämieskysymystä Aateliskalenterin toimituksen suhteen huomioiden vuoden 2003 Aateliskokouksen esittämät näkökohdat.

Valiokunta on tutustunut selvitykseen ja esittää että

Aateliskokous hyväksyy Johtokunnan ehdotuksen, Ritarihuonegenealogin tavalla, niin että ”Suvunjäsen täydellä päämiesoikeudella” mainitaan

¹³³ Ritarihuonejärjestys 1918.

ensimmäisenä suvuissa missä mainittu ei ole sama kuin ” genealoginen päämies”. Genealoginen päämies merkitään välittömästi täyden päämiesoikeuden omaavan suvunjäsenen jälkeen.¹³⁴

Ritarihuonevaliokunta on perehtynyt kysymykseen joka koskee Aateliskalenterin toimitusperiaatteita ja toteaa:

- että Aateliskokous 2006 vahvisti nykyiset toimitusperiaatteet laajan keskustelun tuloksena

- että Aateliskalenteri on genealoginen ote

- että valiokunta on todennut, että Aateliskalenterin tapa merkitä edustusoikeuden omaava suvunjäsen ei ole yksiselitteinen ja johdonmukainen.

Polveutumisjärjestyksessä täyden edustusoikeuden omaava suvunjäsen merkitään ensimmäisellä kerralla suurin kirjaimin ja toisella kerralla pienin kirjaimin. Tämä ei ole hänen edustusoikeuttaan ajatellen johdonmukaista. Lisäksi genealogisen päämieshaaran ensimmäisenä mainittu merkitään suurin kirjaimin, mikä on harhaanjohtavaa koska hän ei ole edustusoikeutettu.

Ritarihuonevaliokunta esittää, että esitys ei johda toimenpiteisiin, mutta että Aateliskokous 2009 antaisi seuraavalle Ritarihuonejohtokunnalle tehtäväksi viedä loppuun edellisen Aateliskokouksen eroavalle Ritarihuonejohtokunnalle antama tehtävä (AP 2006 § 43).

Ritarihuonejohtokunnalle annetaan tehtäväksi selvittää, onko mahdollista merkitä Aateliskalenterissa selvemmin ja johdonmukaisemmin kenellä on suvussa edustusoikeus.¹³⁵

Sukulinja määrittää edustus- ja puheoikeuden, sekä määrittelee hierarkiaa aatelin keskuudessa. Esimerkiksi kreivin ensimmäinen poika perii kreivin arvonimen, mutta nuoremmat jälkeläiset ovat vapaaherroja.¹³⁶ Myös Ritarihuoneen toimintaan osallistuvien puheenvuoroissa Ritarihuonejärjestyksen tärkeys yhteisön pysyvänä ja muuttumattomana ohjenuorana nousee esiin useampaan otteeseen:

¹³⁴ AKPK 2006, 128–129.

¹³⁵ AKPK 2009, 166–167.

¹³⁶ Snellman 2014, liite 10.

- - *Ritarihuonevaliokunta toteaa, että Aateliskokouksella ei ole valtaa muuttaa voimassa olevaa Ritarihuonejärjestystä. - -*¹³⁷

*Adelsmötets Ordförande herr Karl Grotenfelt: tack. Jag konstaterar att vi har framför oss Utskottets hemställan att Adelsmötet inte äger rätt att ändra på innehället i gällande Riddarhusordning och sen har vi då petitionen. - -*¹³⁸

*Adelsmötets Ordförande herr Karl Grotenfelt: - - Ritarihuonejärjestykseen liittyvät kysymykset ovat vaikeita ja niihin pitää paneutua kaikella vakavuudella. - -*¹³⁹

Aatelilla ei ole valtaa muuttaa Ritarihuonejärjestystä, vain tulkita sitä. Vaikka aateli pystyikin yhteisönä selviytymään vuoden 1906 eduskuntauudistuksen jälkeen nimenomaisesti Ritarihuonejärjestyksen avulla, se aiheuttaa katkoksia ja erontekoja uudessa yhteiskunnassa elävälle aatelisyhteisölle. Näistä lisää alempana yhteisön moraalisten arvojen kohdalla.

Ritarihuonejärjestyksen lisäksi on sekundäärisiä pyhiä kirjoituksia, joiden avulla erontekoa muuhun yhteiskuntaan ja yhteisön rajoja ja rituaaleja pidetään yllä. Suomen Ritariston ja Aatelin kalenteri, tunnetummin Aateliskalenteri, on joka kolmas vuosi ilmestyvä teos, jossa esitellään jokainen elossa oleva aatelissuku ja niihin kuuluvia henkilöitä. Sukutaulut ovat toinen, syvällisempi selonteko aatelissuvuista, jossa esitellään koko suku kantaisästä nykypäivän suvunjäseniin asti.¹⁴⁰ Aateliskalenteri ja Sukutaulut ovat siis selontekoja kaikista aatelisista, ja ne ovat avoimesti ostettavissa kaikille, jotka ovat kiinnostuneita Suomen aatelista ja eri aatelissuvuista. Aateliskalenterin julkaiseminen tulevaisuudessa on myös Aateliskokouksen tavoite:

- - *Aateliskalenterin julkaiseminen jatkossakin, nykyisten perusteiden mukaan on tarkoituksenmukaista. Näin säilytetään mahdollisuus*

¹³⁷ AKPK 2009, 163.

¹³⁸ AKPK 2009, 63.

¹³⁹ AKPK 2009, 77.

¹⁴⁰ Ritarihuone: Julkaisuja.

*tulevaisuudessakin julkaista kalenteria sukutaulujen otteena joka sisältää tarpeelliset tiedot Ritaristosta ja Aatelista - -.*¹⁴¹

On myös julkaisuja, jotka ovat saatavilla vain aatelille: Ritarihuone on julkaissut vuodesta 2018 lähtien lehteä *Ritarihuoneemme*. Se sisältää mm. artikkeleita aatelisesta kulttuuriperinnöstä ja Ritarihuoneen toiminnasta. Lehti ilmestyy kerran vuodessa, ja sen jakelu tapahtuu jokaiselle postiosoitteen omaavalle aatelissuvun jäsenelle.¹⁴²

Sekundääriseksi pyhiksi kirjoituksiksi voidaan myös laskea kaikki kirjallinen materiaali, joita on arkistoitu Ritarihuoneen kirjastoon ja arkistoon. Kirjastossa on mm. matrikkeleita ja aatelin tekemät pöytäkirjat kaikista Suomen säätyvaltiopäivistä.¹⁴³ Arkiston ja kirjaston ylläpito ja kokoelman laajentaminen on Aateliskokouksessa mainitusti aktiivista ja arvokasta:

V

ARKISTO, KIRJASTO JA KOKOELMAT

Arkistoon on lisätty, kuten aikaisemminkin, Ritarihuoneen sukuja koskevia asiakirjoja. Näistä mainittakoon? Tuderus-suvun lahjoituksena saatu suvun keisarinaikainen venäläinen kilpikirja ja Tuderus-suvulle kuulunut hopeasta tehty liittopikari. Samoin lahjoituksena on saatu Teetgren-suvun alkuperäinen, Ruotsin vallan aikainen kilpikirja ja talletuksena Ritarihuoneelle on saatu Wadenstierna-suvun aateliskirje. - -

¹⁴⁴

V

ARKISTO, KIRJASTO JA KOKOELMAT

Arkistoa täydennetään jatkuvasti mm. säädyn jäsenistä kertovilla sanomalehtiartikkeleilla. Lisäksi arkistoon on lisätty, kuten aikaisemminkin, Ritarihuoneen sukuja koskevia asiakirjoja. Näistä

¹⁴¹ AKPK 2009, 142.

¹⁴² Ritarihuone: Julkaisuja.

¹⁴³ Ritarihuone: Sukututkimus.

¹⁴⁴ AKPK 2006, 86.

mainittakoon Oker-Blom-suvun lahjoittama suvun vaakunakuva sekä talletuksena Ritarihuoneelle toimitettu af Schultén -suvun vaakunakirja. -

- 145

Vanhat historialliset vaakuna-, kilpi- ja aateliskirjeet vahvistavat aateluuden historiaa ja todentavat yksilöiden historiallista aateluutta. Niiden kautta todennettiin kuuluminen Suomen aateliin ja jonka perusteella suvut introdusoitiin – ne ovat siis sukujen aateluuden alku, ja näin ollen ne voisi mieltää ensisijaisiksi pyhiksi kirjoituksiksi Ritarihuonejärjestyksen kanssa. Toisin kuin Ritarihuonejärjestystä, historiallisia aateliskirjeitä ei aseteta samalla tavalla keskustelun alaiseksi, eikä osallistujat viittaa niihin perustavanlaatuisina vaikuttajina ja suunnannäyttäjinä Ritarihuoneen toiminnassa. Siksi ne ovat tässä maisterintutkielmassa sekundäärisiä pyhiä kirjoituksia.

Kaikki arkistoon ja kirjastoon kerätty materiaali kertoo aatelisista, ja se mielletään säilyttämisen arvoiseksi aatelisyhteisön keskuudessa. Sekundäärisiä kirjoituksia säilytetään yhdessä paikassa, osana aatelin historiaa ja nykypäivää. Tarkastellaan seuraavaksi, minkälaisia nykypäivän rituaaleja Ritarihuoneella ilmenee.

5.1.2 Rituaalit

Rituaalit ovat toistuvia aktiviteetteja osana kulttuurillista toimintaa, mitkä muovaavat osallistujien käyttäytymistä ja vuorovaikutusta.¹⁴⁵ Ilman osallistujia, rituaalit sekä niitä ylläpitäneet kollektiiviset yhteisöt kuihtuvat ja katoavat.¹⁴⁷ Aateliskokous on itsessään rituaali, joka toistuu tietyin väliajoin. Sen tarkoitus on koota kaikki halukkaat ja puheoikeuden omaavat yhteen, samojen seinien sisään keskustelemaan aatelin asioista. Aateliskokous alkaa torvifanfaarilla, jota seuraa itse ilmoittautumisrituaali: suvun päämies astuu Ritarihuonejohtokunnan eteen, anoen istunto- ja puhevaltaa

¹⁴⁵ AKPK 2009, 95.

¹⁴⁶ Alexander 2006, 29–30.

¹⁴⁷ Bell 1992.

tulevassa Aateliskokouksessa.¹⁴⁸ Ritarihuonejohtokunta tarkistaa nimen perusteella suvunjäsenen istunto- ja puheoikeuden, ja mikäli se hyväksyy ilmoittautumisen, annetaan osallistujalle Ritarihuoneen sinetillä varustettu poletti.¹⁴⁹

Aateliskokouksen aikana on pienempiä rituaaleja, joista seuraavaksi käsitellään kuoleman rituaaleja ja vuoden 1918 sodan muistolaatalle osoitettavaa kunnianosoitusta. Aateliskokouksessa alkupäivinä mainitaan kaikki edellisen kokouksen jälkeen kuolleet sukujen päämiehet tai Ritarihuoneen puolesta merkittävää työtä tehneiden aatelisten nimet ja iät kuollessa. Aateliskokouksessa mainitaan myös edellisen kokouksen jälkeen sammuneet suvut, ja heidän kunniakseen osallistujat nousevat seisomaan:

Adelsmötets Ordförande herr Karl Grotenfelt:

- - Edellisen aateliskokouksen jälkeen ovat seuraavat päämiehet kuolleet:

Friherre Påvel Hjalmar Carpelan den 22 oktober 2003, i en ålder av 78 år.

Herra Josef Yrjö Ilmari Pippingsköld 14. päivänä maaliskuuta 2004, 82 vuoden iässä.

Friherre Erik Mikael Cronstedt den 10 augusti 2004, i en ålder av 92 år.

Herra Antero Eneberg 4. päivänä maaliskuuta 2005, 86 vuoden iässä.

Friherre Thomas Johan Michael Gripenberg den 1 augusti 2005, i en ålder av 62 år.

Herr Tor Ingevald Pipping den 6 augusti 2005, i en ålder av 80 år.

Friherre Georg von Alfthan den 16 december 2005, i en ålder av 93 år.

Herr Henrik Wilhelm Brummer den 23 februari 2006, i en ålder av 79 år.

¹⁴⁸ Velvoittava perintö 2018. Nauhoitus vuoden 1973 Aateliskokouksesta.

¹⁴⁹ Ritarihuonejärjestys 1918.

Av dessa representerade friherre Erik Cronstedt sällsynt länge aktivt sin ätt vid adelsmötena.

Den 26 februari 2004 avled herr Adolf Erik Ehrnrooth vars militära bana och aktiva roll i en av krigseteraneras och krigsinvalidernas betydelse ei ma passera obemärkt.

Kunnioitamme seisten edesmenneiden muistoa. Vi hedrar stende de bortgangnas minne med stunds tystnad.

Samtidigt vill jag konstatera att sedan senaste adelsmöte har följande adliga ätter dött ut. Samalla, haluan todeta että viime aateliskokouksen jälkeen ovat seuraavat aatelissuvut kokonaan sammuneet:

N:o 61 Nassokin

N:o 105 Lagerborg

N:o 121 von Törne. - - ¹⁵⁰

Suvun sammussa itse Ritarihuoneella tehdään muutoksia ritarihuonesalissa, jossa säilytetään sukujen vaakunoita ja päämiesten tuoleja. Vaakunan alla olevaan nimilaattaan lisätään ristinmerkki¹⁵¹, ja tuolista poistetaan suvun arvonimeä ja numeroa esittävä metallilaatta, jättäen tuolin ikuisesti tyhjäksi.¹⁵² Vuoden 1918 sodassa kaatuneiden muistolaatan kunnianosoitus on uudempi rituaali. Muistolaatan asentaminen oli annettu vuosien 2003–2006 Ritarihuonejohtokunnalle tehtäväksi:

- - Ritarihuonevaliokunta toteaa erittäin suurella tyytyväisyydellä, että 25. helmikuuta 2006 paljastettiin Ritarihuoneen porrasaulassa muistotaulu niistä säädyn jäsenistä, jotka palvelivat Kuninkaallisen Preussin Jääkäripataljoona 27:n riveissä taulussa mainittujen sukujen edustajien läsnä ollessa. Näin Ritaristo ja Aateli kunnioittaa näkyvällä ja pystyvällä tavalla Jääkäripataljoonan jäseniä heidän suorituksistaan

¹⁵⁰ AKPK 2006, 10.

¹⁵¹ Aminoff-Winberg 2013c, 163.

¹⁵² Velvoittava perintö 2018.

itsenäisen Suomen puolesta. Aloitteen muistotauluun antoi herra Henrik Nordenswan. - - ¹⁵³

Rituaaliin kuuluu kokoustilasta poistuminen Ritarihuoneen porrasaulaan, jossa Aateliskokouksen puheenjohtaja esittää lyhyen puheen kaatuneiden muistoksi, ja heidän sukulaistensa kunniaksi, kunnes trumpetinsoittajat soittavat Panssariprikaatin torvisoittoa:

§ 7 Uppvaktning vid minnestavlorna

Kunnianosoitus muistotauluilla

Adelsmötets Ordförande herr Grotenfelt: Förrän vi går vidare i dagens förhandlingar ber jag er alla samlas i trapphallen. Ennen kuin jatkamme täysistuntoa, pyytäisin kaikki siirtymään muistotaulujen luo kunnioittamaan sodissa kaatuneita.

Vi förflyttar oss nu till minnestavlorna för att hedra de stupade medlemmarna.

Deltagarna förflyttar sig till trappan där Adelsmötets Ordförande uttalar några minnesord över de i krigen stupade ättemedlemmarna och två trumpetare från Pansarbrigadens musikkår i Tavastehus blaser fanfar. ¹⁵⁴

Aineistossa, kirjallisuudessa ja medialähteissä esiintyy myös rituaaleja, joita ei mainita Ritarihuonejärjestyksessä. Näitä ovat mm. Ritarihuonetanssit, itsenäisyyspäivän tanssit, ja tietyin väliajoin julkaistavat teokset. Ritarihuonetanssit ovat muodollinen pukujuhla ja itsessään rituaali. Se on osa aatelista ajanlaskua, tapahtuen maaliskuun lopussa joka kolmas vuosi. Ritarihuonetanssit ovat avoimia myös aatelistaisille ja alaikäisille, toisin kuin Aateliskokous ja johtokunnan kokoukset. Tarjoilu ja tanssiminen tapahtuvat aatelin sisäisen hierarkian mukaisesti, arvo- ja ikäjärjestyksessä. Tanssiaisissa on vakiintuneita muodollisuuksia ja rituaaleja, joissa on kuitenkin nähty muutoksia samanaikaisesti muun yhteiskunnan kanssa.¹⁵⁵

¹⁵³ AKPK 2006, 124.

¹⁵⁴ AKPK 2006, 11.

¹⁵⁵ Ulvros 2013, 179–200.

Itsenäisyyspäivän tanssit ovat taas Ritarihuoneella järjestettävä juhla aatelisille ja heidän seuralaisilleen, joka tapahtuu samanaikaisesti Linnan juhlien aikana 6. joulukuuta.¹⁵⁶

Myös päivitetyn Aateliskalenterin ja Ritarihuoneemme-lehden julkaiseminen tietyn väliajoin ovat rituaaleja. Kalenteriin kerättävät tiedot perustuvat sekä ritarihuonegenealogin työhön sukututkimuksen parissa, mutta myös ne osallistavat aatelisyhteisöä kertomaan itsestään: jokaista 2000-luvulla ilmestynyttä uudistettua painosta edeltää kyselylomake, joka lähetetään kaikille oman postiosoitteen omaavalle, yli 20-vuotiaalle aatelisille.¹⁵⁷ Aateliskalenteri tuo ajankohtaista tietoa aatelisista ja ne ovat vapaasti ostettavissa – aatelisyhteisö jakaa aktiivisesti tietoa sen jäsenistä kaikille ulkopuolisille. Kalenterin julkaisu luo siis rajalinjan yhteisöön kuulumattomien välille, kun Ritarihuoneemme levikki taas identifioi jokaista aatelista osaksi yhteisöä rituaalimaisesti joka vuosi. Se muistuttaa yksilöä omasta aateluudestaan ja aatelisyhteisön olemassaolosta. Kaikki aateliset eivät kuitenkaan osallistu rituaaleihin, vapaaehtoisesti tai edustusosoikeudeltaan rajoitettuna: Aateliskokouksessa ei ole koskaan ollut edustettuna jokainen suku ja päämies¹⁵⁸, eivätkä muut suvun jäsenet, mies- tai naispuoliset, ole oikeutettuja osallistumaan. Aateliskalenterissa oleva tieto kustakin suvunjäsenestä perustuu yksilön tahtoon ja halukkuuteen kertoa itsestään, mutta osallistuvatko kaikki jäsenet kyselylomakkeen täyttämiseen ei vaikuta todennäköiseltä – osa voi miettiä nykyajan yksityisyydensuojaa:

*Tarvitseeko mattimeikäläisten tietää sukujen taustoista? Cecilia Broncrona, 2018.*¹⁵⁹

¹⁵⁶ Perho 2004.

¹⁵⁷ Aminoff-Winberg 2013b, 119.

¹⁵⁸ AKPK 2006, 63.

¹⁵⁹ Velvoittava perintö 2018.

5.2 Kielelliset variaatiot, kommunikointi ja vuorovaikutus

5.2.1 Kielelliset variaatiot

Ritarihuonejärjestys määrittää, että Aateliskokouksessa saa käyttää suomen tai ruotsin kieltä.¹⁶⁰ Aineistosta nousee kuitenkin selkeästi esiin, että ruotsi on pääasiallinen Aateliskokouksen kieli, suomi taas toissijainen. Tässä luvussa käsitellään aineiston esimerkkien avulla, miten ruotsin ensisijaisuus korostuu Aateliskokouksessa.

Itse pöytäkirjojen ensimmäinen kieli on ruotsi. Teoksena pöytäkirjan ensisijainen nimi on *Finlands Ridderskaps och Adels protokoll förda vid Adelsmötet år 2006*, ja vasta sen alapuolella on teoksen suomenkielinen nimi, *Suomen Ritariston ja Aatelin pöytäkirjat Aateliskokouksessa vuonna 2006*. Sama toistuu vuonna 2009, kun vastaavat pöytäkirjan nimet ovat *Ridderskapets och Adels protokoll vid Adelsmötet år 2009* ja *Ritariston ja Aatelin pöytäkirjat Aateliskokouksessa vuonna 2009*. Myös jokainen järjestyspykälä, joiden avulla Aateliskokous etenee, ovat kirjoitettu ensin ruotsiksi, sitten vasta suomeksi:

§ 1.

Adelsmötet öppnas

*Aateliskokouksen avaus.*¹⁶¹

Ruotsin hallitsevuus näkyy sekä Aateliskokouksen osallistujien puheenvuoroissa – joista enemmistö on ruotsiksi – että puheenjohtajien avajais- ja päättäjäispuheissa, jotka ovat yksityiskohtaisempia kuin niiden suomenkieliset käännökset. Alla tarkastellaan avajaispuheenvuorojen eroavaisuuksia:

Enligt Riddarhusoringen sammanträder Ridderskapet och Adeln till Lagtima Adelsmöte vart tredje år, den första dagen av mars månad. Adelsmötet år 2006 är det 29, räknat från 1918, då den nuvarande

¹⁶⁰ Ritarihuonejärjestys 1918, § 40.

¹⁶¹ AKPK 2006, 5.

ordingen stadfästes av Senaten. Jag hälsar alla deltagare varmt välkomna.

Ritarihuonejärjestyksen mukaisesti Ritaristo ja Aateli kokoontuu joka kolmas vuosi, maaliskuun ensimmäisen päivänä varsinaiseen Aateliskokoukseen. Lausun kaikki osanottajat lämpimästi tervetulleiksi.¹⁶²

Yllä olevassa siteerauksessa Ritarihuonejohtokunnan puheenjohtaja herra Rosenlew toivottaa kokouksen alkaneeksi, mutta puhuessaan suomea, yksityiskohdat eivät ole yhtä tarkkoja kuin ruotsiksi. Puheenjohtaja jättää mainitsematta, kuinka mones Aateliskokous on kyseessä sitten vuoden 1918 ensimmäisestä Aateliskokouksesta lähtien. Vuoden 2009 Aateliskokouksen pöytäkirjassa suomen toissijaisuus on myös havaittavissa:

Mitt allra varmaste tack till den avgående Riddarhusdirektionens medlemmar för ett fantastiskt fruktbart och trevligt samarbete. Slutligen och inte minst riktar jag mig till de till Riddarhuset anknutna fast anställda. Utan er kommer vi ingen vart. Under denna treårsperiod har frågornas antal bara ökat, problemen blivit mera krävande att lösa och förväntningarna allt högre ställda. Tack och lov har de ekonomiska förutsättningarna skapat möjligheter att möta expansionen, men utan en kunnig och lojal personal förslösas alla ekonomiska resurser. Jag vet att de samlade representanterna här idag med mig och den avgående Direktionen instämmer i mitt stora och varma tack.

Toivomukseni on, että kun nyt kolmen vuoden tauon jälkeen kokoonnumme taas tässä loistavassa ja perinteiden täyttämässä salissa toteamme että pystymme jatkamaan kulttuurihistoriallisesti tärkeän tehtävän ja ylläpitämään Ritarihuonetta arvokkaalla tavalla.

Då jag nu förklarar Adelsmötet år 2009 öppnat är det min förhoppning att våra plena skall vara givande och att arbetet inom Utskottet skall bli fruktbart. Den avgående Direktionens fögderi skall synas och hoppas jag godkännas och den nya Direktionen behöver en bra och klok vägkost av det tillsatta Utskottet. Julistan Aateliskokouksen avatuksi. Jag förklarar Adelsmötet öppnat.¹⁶³

¹⁶² AKPK 2006, 5.

¹⁶³ AKPK 2009, 7.

Johtokunnan puheenjohtaja herra Rosenlew ei mainitse suomeksi kiitoksia Ritarihuoneen johtokunnalle hedelmällisestä ja miellyttävästä yhteistyöstä, arvostustaan Ritarihuoneen vakituisten työntekijöiden panosta ja asiantuntijuutta kohtaan tai toivettaan tulevan Aateliskokouksen valiokuntatyön tuotteliaisuudesta.

Aateliskokouksen osallistujat puhuvat myös harvoin ensisijaisesti suomea. Ensiksi esimerkki vuoden 2006 aateliskokouksesta herra Markku af Heurlinin ja Aateliskokouksen varapuheenjohtaja herra von Konowin puheenvuoroista:

Herra Markku af Heurlin: herra Puheenjohtaja, saanko pyytää, että esittäisitte vielä äänestyksen suomeksi? Ymmärsinkö oikein, että äänestämällä jaa kannattaa tehtyä Ritarihuonejohtokunnan esitystä?

Adelsmötets Viceordförande herr von Konow: Kyllä, juuri näin.

Herra Markku af Heurlin: Kiitoksia.¹⁶⁴

Vuoden 2009 Aateliskokouksessa Markku af Heurlin käyttää puheenvuorossaan suomen sijaan ruotsia:

Herr Markku af Heurlin: Herr Greve och Ordförande, det är lite svårt för mig att tala svenska, men jag försöker. Jag skulle understöda petitionen i den meningen att Riddarhusdirektionen skulle noggrant studera om man idag kunde tolka sambo som äktenskap. Vi lever i en annan tid än för hundra ar sedan och vi har ingen möjlighet att ändra formuleringen av reglerna. Men vi tolkar en idé som är mycket gammal.¹⁶⁵

¹⁶⁴ AKPK 2006, 48.

¹⁶⁵ AKPK 2009, 29.

Kuriositeettina on, että käyttäessään ruotsia, af Heurlin mainitsee ruotsin olevan hänelle hieman hankalaa käyttää, ja pahoittelee asiaa. Hän on edellisen aateliskokouksen jälkeen siirtynyt käyttämään suomen sijaan ruotsia, vaikkakin epäröiden ja pahoitellen asiaa. Pahoittelun kummallisuus nousee esiin, sillä Ritarihuonejärjestys sallii sekä suomen että ruotsin käyttämisen Aateliskokouksessa. Muiden puheenvuorojen ollessa suureksi osaksi ruotsiksi, pahoittelu vahvistaa käsitystä ruotsin kielen hallitsevuudesta Aateliskokouksessa.

Vuoden 2006 Aateliskokouksessa keskusteltiin myös Ritarihuoneen julkaisutoiminnan kielestä. Vuosien 2003–2006 Ritarihuoneen johtokunta oli saanut vuoden 2003 Aateliskokoukselta tehtäväksi selvittää kysyntää Aateliskalenterin suomenkieliselle versiolle, jonka takia lähetettiin kyselykaavake. Tähän kyselylomakkeeseen vastanneista 14 % ilmoitti suomen kotikielekseen, mikä ei ollut riittävä määrä suomenkielisen version julkaisemiseksi.¹⁶⁶ Aateliskalenteria julkaistaan siis vain ruotsiksi.

Ruotsin kielen asema vallitsevana kielenä on myös näkyvillä dokumenttielokuvassa *Velvoittava perintö*. Dokumenttielokuvan kieli on ruotsi, ja jokainen haastateltava aatelinen puhuu vain ruotsia. Haastattelujen lisäksi dokumenttielokuvassa näytetään videokuvaa Ritarihuonejohtokunnan kokouksesta ja Aateliskokouksesta vuodelta 1973 kuvattua nauhoitusta: molemmissa aatelismiehet keskustelevat vain ruotsiksi. Puolet Suomen aatelista oli vuonna 2018 suomenkielisiä.¹⁶⁷ Koska pääosa aineistosta ja sitä tukevasta materiaalista on ruotsiksi, voi Aateliskokouksessa esiintyvän aatelisten kulttuurin mieltää ruotsinkieliseksi. Ritarihuoneen seinien sisällä aateli on sekä valtaväestöön että muuhun aateliin nähtynä ruotsinkielinen vähemmistö. Tilallisen aatelisten yhteisön keskeinen kulttuurinen piirre on ruotsinkielisyys.

¹⁶⁶ AKPK 2006, 129.

¹⁶⁷ *Velvoittava perintö* 2018.

5.2.2 Kommunikointi ja vuorovaikutus

Suomen aateli kommunikoi keskenään pääasiallisesti ruotsiksi, ja tiettyjä periaatteita noudattaen. Tässä alaluvussa käsitellään Suomen aatelin keskinäistä kommunikointia ja vuorovaikutusta, sekä vuorovaikutusta aatelin ulkoisten ryhmien kanssa.

Ritarihuoneella kommunikointi ja osallistujien vuorovaikutus keskenään heijastaa pyhien kirjoitusten ohjenuoria ja perinteitä, eritoten hierarkiaa. Heti avajaispuheessa mainitaan erikseen *korkea* jalosukuisuus kreivien ja vapaaherrojen kohdalla, kun ritaris- ja aatelismiesten kohdalla se on *vain* jalosukuisuus:

Riddarhusdirektionens Ordförande herr Fredrik Rosenlew: Högälborne herrar Grevar och Friherrar, Vålborne herrar Ridders- och Adelsmän,

Korkeasti Jalosukuiset herrat Kreivit ja Vapaaherrat, Jalosukuiset herrat Ritaris- ja Aatelismiehet, - -¹⁶⁸

Myös Aateliskokoukseen ilmoittautuneet suvut listataan arvojärjestyksessä:

§ 2.

Fastställande av närvaro

Läsnaölon toteaminen

Riddarhusdirektionens Ordförande herr Fredrik Rosenlew: Nu gar vi till fastställande av närvaro. Jag ber Adelsmötets Sekreterare förrätta namnupprop.

GREVLIGA ÄTTER

¹⁶⁸ AKPK 2009, 5.

- Nr 1 Creutz, Greve Johan Creutz*
Nr 5 Aminoff, fullmäktige herr Johan Grotenfelt
Nr 8 Mannerheim, greve Carl Gustaf Mannerheim

FRIHERRLIGA ÄTTER

- Nr 2 Wrede af Elimä, friherre R. Kenneth Wrede af Elimä*
Nr 6 Cedercreutz, friherre Sebastian Cedercreutz
Nr 24 von Troil, friherre Sten von Troil
Nr 35 von Haartman, friherre Jan von Haartman
Nr 45 Langenskiöld, friherre Gustaf Langenskiöld
Nr 50 Cronstedt friherre, Eric Cronstedt
Nr 51 Indrenius-Zalewski, friherre Gustaf Indrenius-Zalewski

ADLIGA ÄTTER

- Nr 3 Tawast, herr Hannu Tawast*
Nr 5 Jägerhorn af Spurila, herr Sebastian Jägerhorn af Spurila
Nr 7 Svinhufvud af Qualstad, fullmäktige herr Henrik Antell
Nr 9 Spåre, herr Carl Gustaf Spåre
Nr 34 Gyllenbögel, herr Gaius Gyllenbögel
Nr 42 Järnefelt, herr Johan Järnefelt
Nr 50 von Numers, herr Johan von Numers
Nr 58 von Essen, fullmäktige herr Carl-Gustaf von Willebrand
Nr 60 Taube, herr Dimittri Taube
Nr 64 Charpentier, herr Axel Charpentier
Nr 69 Gripenberg, herr Lennart Gripenberg
Nr 73, Ehrnrooth, herr Lars Ehrnrooth

- Nr 75 Rosenlew, herr Fredrik Rosenlew*
- Nr 76 Grotenfelt, herr Karl Grotenfelt*
- Nr 76 Örnholm, herr Kaj Örnholm*
- Nr 85 Ehrnrooth, herr Johan Ehrnrooth*
- Nr 96 Schauman, herr Jan-Henrik Schauman*
- Nr 97 Adlercreutz, herr Gustav Adlercreutz*
- Nr 119 von Willebrand, herr Martin von Willebrand*
- Nr 120 Fock, herr Rainer Fock*
- Nr 137 Granfelt, herr Carl-Johan Granfelt*
- Nr 138 von Knorring, herr Henrik von Knorring*
- Nr 151 von Konow, herr Berndt-Johan von Konow*
- Nr 156 Segerståle, av fullmäktige greve Henrik Creutz*
- Nr 161 Wärnhjelm, herr Henrik Wärnhjelm*
- Nr 162 Wasastjerna, herr Gösta Wasastjerna*
- NR 181 von Bonsdorff, herr Christoffer von Bonsdorff*
- Nr 182 Thesleff, herr Jarl Thesleff*
- Nr 187 Rosenbröijer, herr Carl-Johan Rosenbröijer*
- Nr 190 af Hällström, herr Gustav af Hällström*
- Nr 191 af Heurlin, herr Anders af Heurlin*
- Nr 200 von Weissenberg, herr Mikko von Weissenberg*
- Nr 211 af Ursin, herr (Nils Guy) Arno af Ursin*
- Nr 213 von Wendt, herr Gösta von Wendt*
- Nr 227 Forsman, herr Lars Gustav Forsman*
- Nr 230 Gripenwaldt, herr Carl Magnus Gripenwaldt*
- Nr 239 Oker-Blom, herr Moritz Oker-Blom*
- Nr 242 Antell, herr Christer Antell*
- Nr 253 Örn, herr Mikael Örn*

Nr 256 Lagus, fullmäktige friherre Carl-Gustaf von Troil

Nr 268 Brummer, herr Wilhelm Brummer

Nr 271 Sanmark, herr Carl-Johan Sanmark

Nr 274 Estlander, herr Peter Estlander

Nr 280 Nybom, fullmäktige herr Björn von Konow¹⁶⁹

Jokaisen puheenvuoroaan käyttävän osallistujan arvonimi tuodaan esille pöytäkirjassa, joka kerta kun asianomaisen puheenvuoro on litteroitu. Mikäli osallistuja on osa Ritarihuoneen tai Aateliskokouksen virkamiehiä, se lisätään titteliin ennen arvonimen mainitsemista, kuten seuraavassa otteessa näkyy aateliskokouksen puheenjohtajan, herran ja vapaaherran arvonimien ero:

Herr Henrik von Knorring: Herr Ordförande, det kanske låter lite tjatigt, men det här uppdraget gällde icke representationsrätten som sådan utan det gällde vem, vilka som är huvudmän, och vad har de för laglig grund. Det har, som jag har uppfattat saken, Riddarhusdirektionen icke gett något svar på. Tack så mycket.

Adelsmötets Ordförande herr Karl Grotenfelt: Tack. Övriga fragor med anledning av berättelsen? Om inte så föreslår jag att vi remitterar berättelsen till Riddarhusutskottet för behandling. Godkänt. Och sen föreslår jag att friherre Adrian Aminoff såsom den främste av de valda medlemmarna, sammankallar utskottet.

Friherre Adrian Aminoff: Herr Ordförande, jag ber att fa kalla Riddarhusutskottets medlemmar och suppleanter till sammanträde omedelbart efter detta plenum. Tack.¹⁷⁰

Mikäli kreivi, ylin arvonimistä, on virkamiehen roolissa, mainitaan se erikseen virkamiehen tittelistä:

¹⁶⁹ AKPK 2009, 7–8.

¹⁷⁰ AKPK 2009, 23.

Adelsmötets Viceordförande greve Johan Creutz: Tack herr Adlercreutz. Finns fet ytteligare några kommenter? Herr Spåre.

Herr Carl-Gustaf Spåre: Herr Greve och Ordförande, jag understöder petitionen, men anser - - ¹⁷¹

Ritarihuoneen aatelisyhteisö kommunikoi keskenään Ritarihuonejärjestystä noudattaen hierarkkisesti ja kunnioittavasti, muistaen aina arvonimet ja tittelit. Tilallisena yhteisönä aatelin sisäinen vuorovaikutus kuvantaa myös kollektiivista identiteettiä omalla historiallisella viitekehyksellään sekä kuviteltuna että koetulla menneisyydellä. Näitä Suomen aateli jakaa keskenään historiallisilla tarinoilla ja muistoilla. Ylempänä siteerattujen avajaispuheiden lisäksi esimerkiksi kreivi Johan Creutz muistelee päätöspuheessaan isäänsä osana Aateliskokousta ja Ritarihuoneen johtokuntaa useina peräkkäisinä vuosikymmeninä ennen häntä, sitoen samalla isoisoisoisänsä myötä koko sukunsa perinteen aatelissäädyn historiaan, vuoden 1809 Porvoon valtiopäiviin asti:

Greve Johan Creutz: Herr Ordförande,

När nu 2009 års Adelsmöte med detta plenum kommit till ända, ankommer det mig, som representant för min ätt, att till Er, Herr Ordförande rikta Ridderskapets och Adels tack för att Ni än en gång velat ställa Er till förfogande som ordförande för Adelsmötet. Det är samtidigt en stor ära för mig personligen att idag för första gången få framföra detta tack efter min framlidne far greve Carl-Johan Creutz, som första gången innehade denna roll för exakt sextio år sedan, 1949. Sedan dess axlade han detta uppdrag på nästan varje möte ända till 2006, utom då han själv stod som ordförande. Denna urgamla tradition går långt tillbaka i tiden

- tex, vid Borgä Lantdag, vars 200 års jubileum vi firar i år, höll min farfars farfars far, greve Carl Gustav Creutz sitt tacktal till lantmarskalken friherre Robert Wilhelm de Geer vid lantdagens slut i juli 1809.- - ¹⁷²

¹⁷¹ AKPK 2009, 28.

¹⁷² AKPK 2009, 77.

Avajaispuheet ja loppupuheet kuvastavat perinteitä, menneisyyttä ja kuten Jakubowskan tutkimuksessa puolalainen aateli teki 1900-luvulla, 2000-luvun Ritarihuoneen aatelisyhteisö asettaa itseään osaksi menneisyyttä ja elävää historiaa tarinoiden ja muistojen avulla. Keskinäisessä vuorovaikutuksessa keskitytään kollektiivisen identiteetin ja muistin vahvistamiseen. Sen lisäksi, että aatelin kollektiivinen muisti ja kertomukset sitovat nykyiset jäsenet omien sukujensa perintöön, ne nivovat heidät keskeiseksi osaksi Suomen historiaa, nimenomaisesti keskeisiksi toimijoiksi itsenäisyydelle ja sen turvaamiselle. Keskinäisessä kommunikoinnissa näkyy narratiivi aatelin pitkästä historiasta osana rakentamassa autonomista Suomen suurruhtinaskuntaa ja suojelemassa itsenäistä Suomen valtiota:

Riddarhusdirektionens Ordförande herr Fredrik Rosenlew: - - Ilmiselvää on kuitenkin että aatelin kannalta Porvoon valtiopäivät olivat lähtölaukaus tämän ritarihuoneinstituution muodostumiselle. Vietämme siis Ritarihuoneen 200 vuoden syntymävuotta tänä vuonna. Siihen aikaan ritarihuoneet olivat yleinen ilmiö sekä itsenäisissä valtioissa että Venäjän eri osissa kuten Baltian provinsseissa joissa vanhoja perinteitä muokattiin muodostaen paikallinen ritarihuoneinstituutio. Suomen Ritarihuonetta leimaa sen perinne Ruotsin vallan ajalta. Sukujen järjestys säilyi muuttumattomana ja säännöt jäivät suurin piirtein voimaan. Juuret ovat Tukholman Ritarihuoneessa ja enemmistö suvuistamme löytää sukuvaakunansa myös sen seiniltä. Kuten korostuneesti on tullut esille viime vuosien aikana lukuisissa tutkielmissa, Suomessa syntyneiden asema Ruotsin valtiollisessa elämässä Kustaa III ajalta saakka vuoteen 1809 oli huomattavan vaikutusvaltainen. Osa näistä etulinjan miehistä jatkoivat kokemuksensa perusteella etulinjan miehinä myös suurruhtinaskunnassa ja he pystyivät voittamaan keisarin luottamuksen. Suomen kehitys lähti liikkeelle omin voimin myönteiseen suuntaan. Aatelissäädyn rooli tässä kehityksessä oli ratkaiseva, siitä voimme tänäänkin olla ylpeitä. - - ¹⁷³

Riddarhusdirektionens Ordförande herr Rosenlew: - - Minnestavlän är ett synligt bevis på Riddarhusets önskan att ihagkomma en grupp oförvägnade män som på ett exempelöst sätt bidrog till detta lands födelse som självständig nation och sedermera under andra världskriget utgjorde den bärande kraften i Finlands försvar mot angripare. - - ¹⁷⁴

¹⁷³ AKPK 2009, 6.

¹⁷⁴ AKPK 2006, 21.

Kollektiivista muistia vahvistetaan myös arkistoimalla kaikkia mahdollisia materiaaleja Ritarihuoneen arkistoon ja kirjastoon – jotta historia ja tarinat eivät unohdu. Kertomuksissa, joissa aatelissäädyn asemaa ja toimijuutta isänmaan puolesta korostetaan, näkyy ristiriita suomalaisen historiankirjoitukseen ja mielipiteisiin aatelista, jota Snellman kutsuu ”herravihaksi”.¹⁷⁵ Kun aateli on jäänyt vahvasti perinteisen historiankirjoituksen ulkopuolelle, vastaavasti he ovat kollektiivisesti toimineet sen säilyttämiseksi ja ylläpitämiseksi, nimenomaisesti korostaen aatelin toimijuutta.

Aatelin ulkopuolisille ryhmille suuntautuva vuorovaikutus on erilaista. Ritarihuoneen tavoite on tavoittaa uusia vierailijoita ja toimintaa rakennuksen sisälle, ja tehdä yhteistyötä yleishyödyllisten toimijoiden kanssa.¹⁷⁶ Ulkopuolisille tuodaan esille vierailujen ja kirjallisuuden kautta rakennuksen historiaa, taidetta, arkkitehtuuria ja Ritarihuoneen hyväntekeväisyyttä, mutta tiettyjä ulottuvuuksia Ritarihuoneen toiminnasta ja aateluudesta ei tuoda esiin. Tässä maisterintutkielmassa käsitellään Suomen aatelin päättävistä elimistä Aateliskokousta, koska se ei ole ollut tutkimuksen tai kirjallisuuden kohteena aiemmin. Mikäli olisi ollut mahdollista, tutkimuksessa olisi tarkasteltu myös Aateliskokouksen nimittämää Ritarihuonejohtokuntaa, jota ei myöskään ole käsitelty aiemmissa tutkimuksissa. Tutkimuksen kohteena olisi ollut johtokunnan pöytäkirjat, sekä havainnoitu ja mahdollisesti nauhoitettu tai äänitetty materiaalia kokouksesta. Tätä ehdotettaessa Ritarihuonejohtokunnan vastaus oli seuraava:

Ritarihuone kiittää mielenkiinnosta sen toimintaa kohtaan. Johtokunta pahoittelee, mutta katsoo kuitenkin, ettei se voi myöntää lupaa kokouksensa nauhoittamiseen, ulkopuolisten läsnäoloon tai pöytäkirjojen lukemiseen.¹⁷⁷

¹⁷⁵ Snellman 2014, 288.

¹⁷⁶ AKPK 2006, 126.

¹⁷⁷ af Hällström 2.5.2023, sähköpostikirje tekijälle.

Tiettyjä osia aateluudesta ja Ritarihuoneen toiminnasta ei haluta tuoda esille. Kuten aiemmin aineiston lähdekritiikin kohdalla mainittiin, aatelisaineisto ei ole neutraali lähde, siinä on voitu korostaa tiettyjä kohtia, ja jättää toisia ulottuvuuksia pienemmälle huomiolle. Kuten yllä olevasta sähköpostiviestistä tulee ilmi, osa aatelisaineistosta tai Ritarihuoneen tiloista ei ole saatavilla aatelin ulkopuolisille. Aineiston ja tilojen saavuttamattomuus antaa salaperäisen kuvan aatelista ja Ritarihuoneesta, mitä korostaa vuoden 1973 nauhoitus Aateliskokouksen avajaisista. Dokumenttielokuvassa Velvoittava perintö (2018) esitetään kyseinen nauhoitus, ja ennen sen näyttämistä nimenomaisesti mainitaan, että se on yksi harvoista, *koskaan* sallituista nauhoituksista. Tästä voidaan päätellä, ettei videointi ole sallittua lähes ollenkaan Ritarihuoneella, ainakaan Aateliskokouksen aikana, eikä se ole sallittua johtokunnan kokouksissakaan yllä mainitun sähköpostikirjeen mukaan. Osittain Suomen aatelin tilallinen yhteisö on salaseura¹⁷⁸.

Aateluuden henkilökohtainen merkitys Ritarihuoneella korostuu osallistujien toiminnassa, mutta Ritarihuoneen ulkopuolinen haastattelumateriaali kertoo eriäviä mielipiteitä:

Monikaan ei tiedä, että Bruncrona on aatelissuku. En tuo sitä [aateluutta] missään esiin. Kun esittäydyn, en sano olevani aatelinen. Jos joku kysyy, yritän välttää vastaamista ja yritän puhua jostain muusta. Cecilia Broncrona, 2018.¹⁷⁹

En mä halua tulla tunnetuksi minään aatelisena. En ole koskaan maininnut aateliuudestani kellekään ulkopuoliselle, eikä mulla ole minkäänlaista tarvetta tulla esille siinä roolissa. Anonyymi, 2004.¹⁸⁰

Ritarihuoneen ulkopuolella aateluutta ei haluta tuoda esiin, etenkin aatelin ulkopuolisille ihmisille. Aateluus vaikuttaa olevan piirre, joka pyritään piilottamaan muilta. Mutta kollektiivinen aatelinen muisti ylläpitää aatelin keskuudessa heidän

¹⁷⁸ Kielitoimiston sanakirja: Salaseura.

¹⁷⁹ Velvoittava perintö 2018.

¹⁸⁰ Perho 2004.

historiallista asemaansa, ja Ritarihuoneen seinien sisällä aatelisen historian sekä aateluuden arvostaminen on sallittua ja turvallista, ja siitä voi olla ylpeä, mutta osa siitä halutaan piilottaa ulkopuolisilta.

5.3 Moraaliset arvot

Seuraavaksi tutkielmassa käsitellään aateliskulttuurin moraalisia arvoja. Nämä ovat jaettuja uskomuksia tai ajatusmaailmoja, jotka vaikuttavat osallistujien näkemykseen elämästä ja omasta yhteisöstään. Arvoihin voi kuulua myös ajatukset Ritarihuoneen motivaatioista ja visiot tulevaisuudesta. Näistä kulttuurisia ja moraalisia arvoja on havaittavissa aineistosta, alkaen Aateliskokouksen puheenjohtaja herra Johan Grotenfeltin puheenvuorolla:

- - Ritaristo ja Aateli ei enää korporaationa osallistu itsenäisyytemme turvaamiseen ja kehittämiseen eikä myöskään tee aloitteita yleisissä yhteiskunnallisissa asioissa. Sääty-yhteiskunta kuuluu menneisyyteen. Suomen kansalaisilla on yhtäläiset oikeudet.

Kysymykset, joita täällä käsitellään ikivanhoissa, vuosisatoja vanhoissa muodoissa, koskevat Ritarikunnan ja Aateliston sisäisiä asioita, Ritaritalon ja puiston arvoja, taloutta, rahastoja, sukututkimusta, julkaisuja ja kokoelmia. - - ¹⁸¹

Aateliskokous käsittelee vain aatelin sisäisiä asioita, eikä ota kantaa yhteiskuntaan. Sisäiset asiat ovat yllä lainaten ikivanhoja, eivätkä välttämättä muun yhteiskunnan kanssa samassa linjassa. Ympäröivällä yhteiskunnalla ei ole suoraa mahdollisuutta vaikuttaa Aateliskokouksen toimintaan, sillä se perustuu lakiin, Ritarihuonejärjestykseen. Aateliskokouksessa on havaittavissa yhtenäisiä moraalisia arvoja, sekä vastalauseita näille. Kuitenkin, koska osa moraalisisista arvoista pohjautuu Ritarihuonejärjestykseen, Aateliskokouksella ei ole mahdollisuutta muuttaa lakia myöskään omiensa keskuudessa – vain eduskunta voi hyväksyä muutokset Ritarihuonejärjestykseen. Lain muuttaminen tapahtuu hallituksen tai

¹⁸¹ AKPK 2006, 10–11.

kansanedustajan aloitteesta, tai kansalaisaloitteesta, jota kannattaa vähintään 50 000 kansalaista.¹⁸² Vaikka osa aatelisista kannattaisikin Ritarihuonejärjestyksen muuttamista, tämän maisterintutkielman tutkimuksessa tai sen aineistossa ei noussut esiin kollektiivista tavoitetta ajaa Ritarihuonejärjestyksen muuttamista eduskuntaan asti.

Aateliskokous kuitenkin mainitsee, että sen osallistujilla ja valiokunnalla on mahdollisuus tulkita Ritarihuonejärjestystä. Tällaisia uusia tulkintoja tai muutosehdotuksia käsitellään Aateliskokouksessa ja sen valiokuntakeskusteluissa. Näiden esitysten avulla voimme tarkastella osaa Aateliskokouksen moraalisista arvoista ja niiden joustavuutta, tai vastaavasti jäykkyyttä, muuttuvassa yhteiskunnassa. Tärkeimpiä tavoitteita on aatelisuuden ja aktiivisen ritarihuonetoiminnan ylläpito:

RITARIHUONEVALIOKUNNAN MIETINTÖ NRO 10

Ritarihuonevaliokunnan mietintö no 10 herra Henrik von Knorringin esityksen nro 10 johdosta, joka koskee pitkäaikaisen suunnitelman ja strategian laatimista aatelisuuden säilyttämisen puolesta.

Täysistunnossa 5. Maaliskuuta 2009 Aateliskokous on lähettänyt Ritarihuonevaliokunnalle käsiteltäväksi herra Henrik von Knorringin Aateliskokoukselle jättämän esityksen nro 10.

Till höglouliga Ridderskapet och Adeln

Undertecknad Henrik von Knorring anholder vördsamt att Ridderskapet och Adeln vid sitt plenum torsdagen den 5 mars 2009 tar till behandling nedanstående petition i den ordning som stadgas i Riddarhusordning för Finlands Ridderskap och Adel.

Vi kan konstatera att bara spillror av allt det som en gång utgjorde adelskapet finns kvar. I adelskapet ingick som viktiga komponenter ett ekonomiskt kapital, ett kulturellt kapital och ett socialt kapital. Adelns privilegier vilka till största delen utgjorde det ekonomiska kapitalet existerar inte mera, kultur är i dag en allemansrätt, men vi har vår speciella adelskultur att värna om samt slutligen har vi virt synnerligen värdefulla sociala kapital som ingen kan ta ifrån oss. För att kunna bevara

¹⁸² Eduskunta: Eduskunnan tehtävät.

detta i ännu någon generation måste hela Ridderskapet och Adeln enigt och gemensamt verka i en och samma riktning och sträva till att uppatthålla vara tusenåriga traditioner.

Undertecknad petitionerar härmed om:

- att Adelsmötet måtte besluta att en strategi eller långsiktplan utarbetas och tas i bruk av Rid-derskapet och Adeln för adelskapets bevarande.

Grankulla, den 5 mars 2009

Henrik v. Knorring

Ritarihuone on perehtynyt kysymykseen joka koskee aatelisuuden säilyttämisen pitkän tähtäimen suunnitelmaa ja toteaa:

- että Suomen Ritarihuone julkisoikeudellisena instituutiona on riippuvainen jäsentensä toimeliaisuudesta ja eri säädöksistä

- että Ritariston ja Aatelin aktiivinen osallistuminen erityisesti Aateliskokouksiin on Ritarihuoneen jatkuvuuden edellytys, minkä takia säilyttämisen strategia on tärkeä.

Ritarihuonevaliokunta esittää, että

Aateliskokous 2009 päättäisi antaa tulevalle Aateliskokoukselle tehtäväksi selvittää kysymystä.¹⁸³

Aateliskokoukselle on jätetty ehdotuksia, joilla aktiivista toimintaa helpotettaisiin. Tarkastellaan seuraavaksi edustusosoikeuden laajentamista ja sukulinjojen jatkuvuutta, sillä näistä ehdotuksista on keskusteltu Suomen aatelin keskuudessa keinona ylläpitää aatelista toimintaa Ritarihuoneella. Vuoden 2006 Aateliskokouksessa kaksi esitystä käsittelevät Ritarihuonejärjestyksessä käytettävää terminologiaa ja sen vastaavuutta 2000-luvun alun Suomeen. Ensimmäisenä lainaus vapaaherra Jan von Haartmanin esityksestä:

- - Ritarihuonejärjestys vuodelta 1918 on kohta 90 vuoden aikana ollut ohjeena Ritarihuoneen toiminnassa. Tekstin ollessa tulkinnanvarainen on Ritarihuonejärjestystä tulkittu parhaan taidon mukaisesti.

¹⁸³ AKPK 2009, 170.

Päämieskysymys on tästä erinomainen esimerkki. Siitä on eri aikoina esitetty erilaisia tulkintoja nyt esitetään uusi ehdotus tälle Aateliskokoukselle.

Ritarihuonejärjestyksen § 9, 2 pykälässä lukee:

Istunto- ja puhevaltaoikeudesta Ritarihuoneessa suljetaan:

2:ksi) Aatelismies, joka ei kolmena viimeksikuluneena vuotena ole ollut maassa verolle-kirjoitettuna; älköön kuitenkaan semmoista velvollisuutta käyttäkö sitä kohtaan, joka on Hallituksen palveluksessa olematta Suomen virkamiehenä

Käsitteenä verolle-kirjotettuna on vanhentunut eikä sitä mainita tämän päivän lainsäädännössä. Nykyisen käytännön mukaan verolle-kirjotetulla on käsitelty joko kansalaisuutta, tai vakituista asuinkuntaa, missä kyseisen henkilö oletetaan olevan verovelvollinen. Myös ulkomailla asuva on usein rajoitetusti verovelvollinen Suomessa, mainittakoon kiinteistövero, omaisuusvero jne.

Looginen johtopäätös olisi §9 2 pykälän tulkinta siten, että verovelvollisella tarkoitettaisiin kansalaisuutta.

Ritarihuoneen edun mukaista olisi, että niin monella suvulla kuin mahdollista olisi edustus-oikeus, ja että he voisivat osallistua aateliskokouksiin ja Ritarihuoneen toimintaan. Tämän päivän yhteiskunta on monella tavalla erilainen kuin vuonna 1918. Ulkomailla asuminen ei tänä päivänä uudenaikaisilla kommunikaatiomahdollisuuksilla tarkoita sitä, ettei pystyisi seuraamaan kotimaan tapahtumia. Tulevaisuudessa yhä useampi aatelismies tulee viettämään ainakin osan elämästään ulkomailla. - -¹⁸⁴

Aateliskokouksen valiokunta kuitenkin toteaa seuraavaa:

Ritarihuonevaliokunta on tutustunut vapaaherra von Haartmanin esitykseen ja toteaa, että verolle-kirjoitetulla tuskin voidaan käsittää

¹⁸⁴ AKPK 2006, 136.

kansalaisuutta. Verolle-kirjoitettu käsitettä vastaa tämän päivän lainsäädännössä lähinnä henkikirjoitettu. Puhevaltaa voidaan myös tulkita siten, että oikeutta jättää esityksiä Aateliskokoukselle ei myönnetä.

Ritarihuonevaliokunta katsoo että valiokuntatyölle varattu aika ei ole riittävä asian selvittämiseen huomioiden asian monimutkaista luonnetta.

Ritarihuonevalio kunta esittää että

Aateliskokous päättäisi antaa tulevalle Ritarihuonejohtokunnalle tehtäväksi selvittää ja pyytää siihen tarvittavat asiantuntijalausunnat. - -

185

Samankaltaisen esityksen vuoden 2006 Aateliskokoukselle jätti herra Carl-Thomas von Christierson:

Allekirjoittanut ehdottaa, että Ritarihuonejärjestyksen § 9, 2 pykälää tulkittaisiin siten, että päämies ja Suomen Ritarihuoneella introdusoidun, mutta ainoastaan ulkomailla elävän suvun edustajaa ei suljeta istunto ja puhevallasta Ritarihuoneella jos hän on Suomen kansalainen.

Selitys

Jalosukuiset Ritariston ja Aatelin jäsenet

Voimassa oleva Ritarihuonejärjestys on vuodelta 1918 ja on näin ollen kohta 90 vuotta vanha, mutta kuten Ritarihuonejohtokunta kirjoittaa johdannossa vuonna 1988 julkaistussa näköispainoksessa, sitä on hyvin voitu soveltaa myös tämän päivän yhteiskuntaan Suomen tasavallassa.

Tämän päivän yhteiskunta on monessa suhteessa toinen kuin 1918. Suomen kansalaisilla on passivapaus pohjoismaissa ja Suomi on täysivaltainen EU:n jäsen. Suomen ulkomailla asuvilla kansalaisilla on oikeus osallistua Suomen presidentin vaaleihin ja edustakuntavaaleihin ja nykyään myös EU-vaaleihin. Ulkomailla asuminen ei tämän päivän kommunikaatiomahdollisuuksilla tarkoita tietämättömyyttä kotimaan tapahtumista. Suomen Ritarihuoneen asioista ja sen toiminnasta erityisesti kiinnostuneelle on olemassa Ritarihuoneen kotisivujen ja erilaisten julkaisujen lisäksi, myös Aateliskokousten pöytäkirjat. Luonnollisesti ulkomailla asuvat Ritariston ja Aatelin jäsenet ovat olleet tervetulleet Ritarihuonetanssiaisiin.

Jokaisessa Aateliskokouksessa esitetään toivomuksena, että useampi suku olisi edustettuna, ja että nuoremmat Ritariston ja Aatelin jäsenet kiinnostuisivat ja osallistuisivat enemmän toimintaan. Samalla tavalla on myös esitetty toivomus elävästä Ritarihuoneesta monen suvun päämiehen edustuksella. Tämän ehdotuksen kautta annettaisiin mahdollisuus useamman suvun edustajalle osallistua Aateliskokoukseen, ja tämä lienee Ritariston ja Aatelin edun mukaista. – –¹⁸⁶

Kuten vastauksessa vapaaherra Jan von Haartmanin esitykseen, Aateliskokouksen valiokunta toteaa kysymyksen olevan monimutkainen, ja esittää sen antamista seuraavalle Ritarihuoneen johtokunnalle käsiteltäväksi.¹⁸⁷ Aateliskokoukselle jätetyt yllä mainitut esitykset liittyvät ulkomailla asuvien Suomen kansalaisten edustusoikeuteen ja sen rajallisuuteen. Muualla kohtaa pöytäkirjoja Aateliskokouksessa keskustellaan kuitenkin aktiivisesti aatelisen toiminnan ylläpitämisestä, laajentamisesta ja yhä tiiviimmästä verkostoitumisesta muun Euroopan aatelin kanssa:

VII Ulkomaan yhteydet

Ritarihuonevaliokunta on tutustunut tähän pykälään ja toteaa, että yhteydenpitoa ulkomaisiin aateliston edustajiin on lisätty ja että näiden kanssa harjoitetaan hedelmällistä tietojenvaihtoa. Valiokunta toteaa, että baltialaisen aateliston edustajaa on kutsuttu Ritarihuonetanssiaisiin ja että Ruotsin Ritarihuoneen kanssa on harjoitettu yhä lisääntyvää aktiivista yhteistyötä. Ritarihuoneen vieraana on kauden aikana ollut useita ulkomaiden aatelisten edustajia.

Valiokunta toteaa, että vapaaherratar Gun de la Chapelle on edustanut Ritarihuonetta, CILANEn kokouksissa kauden aikana.

Valiokunta esittää että

¹⁸⁶ AKPK 2006, 139.

¹⁸⁷ AKPK 2006, 140.

Ritarihuone osallistuu aktiivisemmin CILANE'n kongresseihin ja kokouksiin ja, että Ritarihuonetta edustaa budjettivarojen sallimien rajojen puitteissa tehtävään sopiva virkamies.¹⁸⁸

IX

ULKOMAAN YHTEYDET

Toimintakauden aikana vierailijoista Ritarihuoneella mainittakoon herra Cyrille Kisselevsky, L'Union de la Noblesse Russe'n puheenjohtaja. Ritarihuonekamreeri ja genealogi osallistuivat hänelle järjestetyille lounaalle. Huhtikuussa 2008 ruhtinas Dimitri Romanov ja hänen vaimonsa ruhtinatar Dorrit Romanov vierailivat Ritarihuoneella, tilaisuuteen osallistui kutsuvieraana myös Venäjän suurlähettiläs Alexander Rumjantsev puolisoineen. Vierailun yhteydessä järjestettiin johtokunnanhuoneessa lounas, isäntänä johtokunnan puheenjohtaja. Baltian saksalaisten aatelin kattojärjestön Verbrand de Baltische Ritterschaften e. V.:n puheenjohtaja herra Uld von Samson-Himmelstjerna osallistui vuoden 2006 Ritarihuonetanssiaisiin. Herra ja rouva Svinhufvud af Qualstad edustivat Ritarihuonetta Baltische Ritterschaften vuosijuhlissa Hannoverissa 2007.

Kauden aikana Ruotsin ritarihuonegenealogi Per Nordenvall on vierailut Ritarihuoneellamme ja genealogi teki vastavierailun syksyllä 2008.

Ritarihuonetta ovat edustaneet CILANE:n kokouksessa ritarihuonekamreeri ja vapaaherra Sebastian Cedercreutz Pariisissa vuosien 2006 ja 2007 keväällä, Norfolkissa syksyllä 2007 ja Tukholmassa keväällä 2008 sekä Pariisissa kokouksessa ja kongressissa syksyllä 2008.¹⁸⁹

Ristiriitaisuus on huomattavaa: Suomen aatelin jäsenille ulkomailla asuminen aiheuttaa sekä yksilölle että koko suvulle poissulkemisen oman aatelisen yhteisön päättävästä elimestään, vaikka he olisivat kiinnostuneita osallistumaan ja vaikuttamaan Ritarihuoneen ajankohtaisiin aiheisiin ja aatelin tulevaisuuteen. Kuten

¹⁸⁸ AKPK 2006, 123.

¹⁸⁹ AKPK 2009, 96–97.

Carl-Thomas von Christerson mainitsee, tämä vaikuttaisi olevan Ritarihuoneen ja Suomen aatelin etujen ja tavoitteiden vastaista. Suomalaisessa yhteiskunnassa ja politiikassa vaikuttaminen on kuitenkin mahdollista, vaikka vakituinen asuinpaikka olisikin ulkomailla, mutta kommunikointi- ja viestintäteknologisilla muutoksilla uusine mahdollisuuksineen ei ole vaikutusta Ritarihuonejärjestyksen sääntöihin.

Edustusosoikeuteen liittyy lisäksi aatellisen sukulinjan jatkuvuus, joka osaltaan laajentaa edustusosoikeutta uusiin jäseniin. Sekä vuoden 2006 ja 2009 Aateliskokouksessa herra Robert Gripenberg nostaa esiin pitkän avoliittonsa aikana syntyneiden avoliittolastensa aatelittomuuden:

- - Molemmat poikani ovat tietenkin lain mukaan tunnustettuja ja allekirjoittanut heidän molempien isä.

Kirjoitamme tänä päivänä vuotta 2006 ja ajat ovat muuttuneet. Eduskunta on hyväksymässä uuden hedelmöityslain, joka sinänsä vaikuttaa kovin merkilliseltä ajatellen tapaa millä lapsia tehdään. Ottamatta kantaa avoliittoihin, yleensä allekirjoittanut on sitä mieltä, että nykyään on runsaslukuinen määrä omien lasteni kaltaisia lapsia, joita ei ole merkitty Aateliskalenteriin. Lapset, jotka ovat syntyneet veroviraston mukaan avioliitonkaltaisessa suhteessa, olisi merkittävä Aateliskalenteriin. Aateliskalenteri on mitä suurimmassa määrin kalenteri etten sanoisi tietokirja. - - ¹⁹⁰

Gripenbergin argumentoi avoliittolasten rinnastettavuutta avioliiton sisällä syntyneihin lapsiin eduskunnan ja veroviraston muutoksiin. Vaikka yhteiskunnassa lasten sukulinja tunnustettaisiin ilman avioliittoa, se ei ulotu Aateliskokouksen päätöksiin ja Ritarihuoneen pyhiin teksteihin:

Ritarihuonevaliokunta on selvittänyt avoliittolasten merkitsemistä Aateliskalenteriin ja toteaa että Aateliskalenteri on Ritarihuoneen sukujen aatelisten jäsenten selvitys ja että Aateliskalenteriin merkitseminen edellyttää että lapsen vanhemmat ovat solminen avioliiton keskenään.

¹⁹⁰ AKPK 2006, 142. Robert Gripenbergin jättämä esitys on alun perin jätetty ruotsiksi, mutta käännetty myöhemmin suomeksi pöytäkirjaa julkaistaessa.

Ritarihuonevaliokunta esittää että vuoden 2006 Aateliskokous samaten kuin vuoden 2003 Aateliskokous päättäisi, ettei esitys johda toimenpiteisiin.¹⁹¹

Robert Gripenberg on sukunsa päämies, sillä hän on saanut oikeuden puhua ja edustaa Aateliskokouksessa. Mikäli hänen lapsiaan ei hyväksytä osaksi aatelisyhteisöä, hänen sukunsa tulee sammumaan. Tämä on ristiriidassa Aateliskokouksen kokeman mielipahan kanssa, liittyen sukujen määrän laskuun:

- - Surumielisinä joudumme todistamaan sukujen määrän laskevan kehityssuuntauksen. Moni sellainen suku, jonka olemme tottuneet näkemään täällä edustettuna, on tänään sammunut ja kadonnut. Ritarihuoneen jäseneksi merkityistä suvuista, joita aikoinaan oli 357, on tänään, ritarihuonejärjestyksen mukaan, edustusoikeutettuina 148. - -¹⁹²

Aatelinen sukulinja ja aatelisuus ovat osittain suljettuja aatelista perimää kantaville. Avoliittolasten hyväksyminen aateiin helpottaisi aatelisyhteisön jatkuvuutta. Uhkana jatkuvuudelle ovat sukujen kokonaismäärän lasku ja aktiivisten jäsenten puute. Vuoden 2009 Aateliskokouksessa yhteensä 79 aatelin jäsentä osallistui, ja 69 sukua oli edustettuna.¹⁹³ 69 sukua kaikista elossa olevasta 148 suvusta oli edustettuna, eli hieman alle 50 %. Vaikka Ritarihuoneella tiedostetaan, että aktiivisten jäsenten määrä on puutteellinen, ehdotuksia sen korjaamiseksi mm. ulkomailta asumisen esteellisyyden poistamisen muodossa, ei voida toteuttaa:

Noudatamme Ritarihuonejärjestystä, emmekä saa puuttua siihen. Emme voi ottaa uusia jäseniä, joilla ei ole Ritarihuonejärjestyksen mukaan oikeutta päästä jäseniksi. Se on ongelma. Se on meillä koko ajan takaraivossa. Meidän on otettava kantaa siihen jossain vaiheessa. Noudatamme Ritarihuonejärjestystä tiukasti, emmekä halua keikuttaa venettä. Jos joku alkaa yhtäkkiä pitämään kovaa meteliä, edessä voi olla loppu. Claes Gripenberg, 2018.¹⁹⁴

¹⁹¹ AKPK 2006, 143.

¹⁹² AKPK 2009, 11.

¹⁹³ AKPK 2009, 173.

¹⁹⁴ Velvoittava perintö 2018.

Sukulinjojen jatkuvuuteen liittyy myös aatelisnaisten asema. Itse aineistossa ei käsitellä suomalaisten aatelisnaisten asemaa Ritarihuoneella, mutta medialähteissä on käsitelty heidän tuomaa jatkumoa suvulleen, rajallista edustusoikeuttaan Aateliskokouksessa ja halukkuuttaan osallistua Ritarihuoneen toimintaan:

*Vanhanaikaista. Tosi vanhanaikaista. Ivy Wrede, 2004.*¹⁹⁵

*Naiset ovat usein harmitelleet, ettei heidän lapsiaan merkitä Aateliskalenteriin. Olen yrittänyt parhaan taitoni mukaan selittää, että aateluus periytyy miehen kautta. Se ei ole ainoa syy. Minulla on kolme poikaa. Jos minun Winberg-nimiset poikani otettaisiin kalenteriin, hekin alkaisivat aikanaan vaatia omien lastensa mukaan ottamista. Jokin järjestelmä on pakko olla. Tämä perinteinen tapa on se, jota Ritarihuone noudattaa. Minua ei kismitä, ettei poikani ole Aateliskalenterissa. Se ei ole niin tärkeää, että suuttuisin, että poikani eivät ole aatelisia. Johanna Aminoff-Winberg, 2018.*¹⁹⁶

*Ymmärrän sen kyllä. Jos aateluus olisi jatkunut naislinjassa, kokonaisuudesta olisi tullut mahdotonta pysyä selvillä. Aateliskalenteri ei olisi silloin vain yksi kirja, vaan niteitä olisi nyt jo 20. Siltä pohjalta ymmärrän, että nykykäytäntö on hyvä. Se on kuitenkin ikävää, koska seurauksena on sukujen sammuminen. Se on minusta kauheaa. Moni kaunis sukunimi häviää. Cecilia Broncrona, 2018.*¹⁹⁷

*Minä olen suvun viimeinen. Tyttäreni lasten vastaanotto olisi ainoa tapa saada suku jatkumaan. Minulla ei ole poikia, eikä muita aitoja miespuolisia von Julineita ole elossa. John-Eric Lindsay von Julin, 2018.*¹⁹⁸

¹⁹⁵ Perho 2004.

¹⁹⁶ Velvoittava perintö 2018.

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ Ibid.

Sen lisäksi, että suku ei jatku naislinjaisesti, Suomen Ritarihuoneella naisilla ei ole oikeutta edustaa sukujaan Aateliskokouksessa, eikä aatelisnaista ole koskaan valittu Ritarihuonejohtokuntaan.¹⁹⁹

Sikäli kuin olen ymmärtänyt, miehillä on ylivalta. Sitä voisi vähän kaventaa. Kun aatelissuvut jatkuvat vain mieslinjaisesti, siinä on ylivaltaa riittämiin. Naiset voisi päästää mukaan tekemään päätöksiä. Cecilia Broncra, 2018.²⁰⁰

Aateluuden ylläpito muuttuvassa yhteiskunnassa on Ritarihuoneen tavoite, jota käsitellään alati Aateliskokouksissa, se oli myös vuoden 2021 Aatelikokouksessa (joka järjestettiin Covid-19-pandemian vuoksi vasta vuonna 2022) uuden Ritarihuonejohtokunnan tehtävä:

Ritarihuonejohtokunnan tulee jatkaa pyrkimyksiään kasvattaa kiinnostusta Ritarihuonetta kohtaan, etenkin aateliston keskuudessa, aateliskokousedustuksen lisäämiseksi.²⁰¹

Aineiston ulkopuolisen haastattelumateriaalin perusteella muu Suomen aateli poikkeaa ajatusmaailman ja periaatteidensa osalta Ritarihuoneen sisäisestä aatelisyhteisöstä, kun puhutaan Ritarihuoneen toimintaan osallistumisesta ja itse aateluudesta:

En ole käynyt, se maailma ei kiinnosta mua. Petra Hackman, 2004.

En ole käynyt. Ei se tunnu sillee mun jutulta. Annukka Palmén, 2004.

¹⁹⁹ Velvoittava perintö 2018.

²⁰⁰ Ibid.

²⁰¹ von Knorring 2022, 4.

En mä halua tulla tunnetuksi minään aatelisena. En ole koskaan maininnut aatelisuudestani kellekään ulkopuoliselle, eikä mulla ole minkäänlaista tarvetta tulla esille siinä roolissa. Anonyymi, 2004.²⁰²

Aatelisyhteisö ei siis kykene kokonaisvaltaisesti identifioimaan ja samaistamaan sen jäseniä osakseen. Aateliskokoukseen osallistuvat identifioivat itsensä osaksi nykypäivän ja menneisyyden aatelia, ja heille on tärkeää vaikuttaa aatelin sisäisiin asioihin. Osa heistä haluaa identifioida jälkeläisiäänkin, toiset haluavat aatelisyhteisön tunnistavan heidän aateluutensa asuinpaikasta huolimatta. Vaikka he eivät jaa samaa mielipidettä Ritarihuonejärjestyksen terminologiasta, he jakavat halukkuuden olla osa aatelia. 2000-luvulla aateluuden ylläpitäminen ja Ritarihuoneen elinvoimaisuuden jatkaminen eivät kuitenkaan taivu Ritarihuonejärjestyksen muuttamiseen asuinpaikan, perheoikeudellisen aseman tai sukupuolen osalta, vaikka uudet teknologiat ja ajatustavat ympäröivässä yhteiskunnassa muuttuvat. Aateli käyttää narratiivia itsestään osana Suomen historian hyväntekijöinä ja merkkihenkilöinä, jotka vapaaehtoisesti astuivat sivuun vallankahvasta taatakseen Suomessa äänioikeuden jokaiselle kansalaiselle. Tämä ei kuitenkaan päde 2000-luvun Suomessa aatelisyhteisön sisällä, jonne sekä yleinen ja yhtäläinen äänioikeus että tasa-arvo eivät ulotu.

5.4 Historialliset ja taiteelliset elementit

Historialliset ja taiteelliset elementit ovat symboleita, jotka edustavat aatelisyhteisön arvoja. Näiden symbolien avulla rakennetaan merkityksiä ja erolinjoja ulkopuolisiin ryhmiin vahvistetaan, sekä samalla ylläpidetään kertomusta historiallisena yhteisönä, jolla oli merkittävä rooli suomalaisen yhteiskunnan rakentajina.

Ritarihuone toimii Suomen aatelin julkisena kuvana ja identiteetin osoittajana.²⁰³ Se kuvastaa ulkomuodollaan yhteisön ymmärryksestä ominaiskuvastaan. Ritarihuonerakennus sijaitsee Kruununhaassa, Presidentinlinnan ja valtioneuvoston tilojen välittömässä läheisyydessä. Rakennuksena se oli autonomisen Suomen

²⁰² Perho 2004.

²⁰³ Ripatti 2013, 146–147.

ensimmäinen itsehallinnon ilmentymä. Se oli vallan keskus ennen vuoden 1906 eduskuntauudistusta.²⁰⁴ Rakennus eroaa ulkoasultaan muusta Helsingin historiallisesta keskuksista.²⁰⁵

Ritarihuonerakennus on arkkitehtuuriltaan historiallinen, se voidaan mieltää joko barokkityyliseksi tai uusgoottilaiseksi. Rakennusta ja sen sisustusta on remontoitu, uudistettu ja kunnostettu useaan otteeseen 1800-luvulta 2000-luvulle asti.²⁰⁶ Tavoitteena rakennuksen ulkomuodolle oli ilmentää aristokraattisuutta – se oli tapa, jolla aateliset kykenivät esittelemään asemaansa sekä tapojensa ja arvojensa vuosisataisia perinteitä. Se on ollut aatelille yhteisöllisyyden ylläpitäjä ja osoittaja aikoina, jolloin aatelia on kyseenalaistettu ja osoitettu kritiikkiä sitä kohtaan.²⁰⁷

Aateliskokouksen pöytäkirjoista nousee myös esiin Ritarihuonerakennuksen ylläpidon tärkeys:

IX

RITARIHUONERAKENNUKSEN YLLÄPITO

Vuonna 1862 valmistunutta ritarihuonerakennusta on ylläpidetty Ritarihuoneen teettämän kuntotarkastuksen suositusten mukaisesti. Ylläpitokorjauksista voidaan mainita, että puolet ulkoikkunapokista ja ulko-ovet kunnostettiin 110.000 eurolla, mille työlle saatiin 10.000 euron kunnostusavustus Museovirastolta, jonka lisäksi myös Ritarihuoneen istuntosalin lattiaa hiottiin. Parketti hiottiin nyt viimeisen kerran, mutta oikealla hoidolla sen laskettaneen kestävän vielä ainakin kahdenkymmenen vuoden käytön. - - ²⁰⁸

Tärkeimpiä historiallisia esineitä ja taiteellisia elementtejä Ritarihuoneella ovat 357 aatelissukujen vaakunaa, jotka ovat kaikki esillä ritarihuonesalissa. Vaakunat kuvastavat sukujen ja säädyn identiteettejä, ja niiden kokoaminen yhteen tilaan

²⁰⁴ Velvoittava perintö 2018.

²⁰⁵ Ripatti 2013, 129.

²⁰⁶ Ibid., 138–145.

²⁰⁷ Ibid., 129–132.

²⁰⁸ AKPK 2006, 87.

edustaa aatelin yhtenäisyyttä.²⁰⁹ Ne ovat ripustettu arvojärjestyksen mukaisesti – ylimpänä on ruhtinaallisen suvun vaakuna, seuraavaksi 11 kreivillistä sukuvaakunaa, joita ympäröivät vapaaherrallisten sukujen vaakunat. Alimpina ovat arvonimettömien aatelissukujen vastaavat.²¹⁰ Näitä vaakunoita voidaan tutkia heraldiikan avulla – se säätelee miten, vaakunoita suunnitellaan ja miten niitä tulisi käyttää. Vaakunat voidaan mieltää visuaaliseksi sanomaksi tai julistukseksi. Se on kantajansa visuaalinen identiteetti, joita asetettiin useisiin suvunjäsenten esineisiin, rakennuksiin ja sinetteihin.²¹¹ Säännökset liittyen esimerkiksi vaakunoissa esiintyviin ritareihin ja haarniskoihin korostavat aatelin hierarkiaa – korkeammilla arvonimillä on enemmän kypäriä vaakunoissaan.²¹² Hierarkian perinne näkyy siis myös historiallisissa ja taiteellisissa elementeissä.

2000-luvun alun Aateliskokouksissa on käsitelty toimia, joiden tarkoitus on suojata aateluuden historiallisia ja taiteellisia elementtejä, kuten nimiä ja vaakunoita, uusien teknologioiden ja lakiuudistusten kautta:

- - Eräänä keinona pyrkii suojaamaan aatelisia sukunimiä Ritarihuone on rekisteröinyt Viestintä-virastossa .fi-verkkotunnukset suurimmalle osalle tällä hetkellä elossa oleville, ei vielä rekisterissä olleille suvulle. Tarkoituksena on rekisteröidä jäljellä olevat suvut vielä kevään aikana. Domainien rekisteröiminen ja ylläpito on tarkoitus olla yksi Ritarihuoneen sukuyhdistyksillemme ja suvuillemme tarjottavista palveluista.²¹³

Ritarihuonevaliokunta on perehtynyt aatelisten vaakunoiden suojaa koskevaan kysymykseen ja toteaa,

- että sukuvaakuna heraldiselta näkökannalta on kirjallinen selvitys siitä miten vaakunan tulisi heraldisten sääntöjen mukaan näyttää

²⁰⁹ Ripatti 2013, 133.

²¹⁰ Aminoff-Winberg 2013c, 163

²¹¹ Ibid., 149.

²¹² Velvoittava perintö 2018. Johanna Aminoff-Winbergin haastattelu.

²¹³ AKPK 2009, 93.

- että sukuvaakunan toteutus näin ollen voi olla hyvinkin erinäköinen mikä on omiaan vaikeuttamaan kuvan suojaamista
- että suoja voisi olla mahdollinen joko tavaramerkkirekisteröinnillä tai mallisuojoilla
- että suojan mahdollisuuksien selvitys on tarpeellinen

Ritarihuonevaliokunta esittää, että

Vuoden 2009 Aateliskokous päättäisi antaa seuraavalle Ritarihuonejohtokunnalle tehtäväksi selvittää kysymystä.²¹⁴

- - Ritarihuonesalin kaikki vaakunakilvet on puhdistettu ja dokumentoitu valokuvina. Valokuvausta varten on hankittu peiliheijastuskamera. Kameraa on käytetty arvokkaiden Ritarihuonekokoelmien dokumentoimiseen ja toiminnan dokumentoimiseen. - - ²¹⁵

- - Aktiivisesti toimia sen eteen että hautausvaakunatyö saatetaan päätökseen sekä selvittää aineiston julkaisumahdollisuuksia

Kuvadokumentaatio ja luettelo hautausvaakunoista on ollut käsillä sitten vuoden 2004 marraskuun. Aineisto on kuitenkin työstämätöntä ja kuvadokumentaation laatu ei ole tyydyttävä. Johtokunta on päättänyt että hautausvaakunatyön koostaminen annetaan nykyiselle avustavalle genealogille, herra Wilhelm Brummerille. - - ²¹⁶

Aateluus on näille Aateliskokoukseen osallistuville ja Ritarihuonejohtokunnan jäsenille tärkeä osa heidän identiteettiään. He osallistuvat toimintaan, ja ajavat osallistuessaan erityisiä suojakeinoja omille, merkityksellisine symboleilleen. Kehittyvässä ja muuttuvassa yhteiskunnassa uutta teknologiaa käytetään ylläpitämään ja suojelemaan aatelisia symboleita, vaikka uutta teknologiaa ei hyväksytty keinona kasvattaa sukujen edustusta Aateliskokouksessa. Teknologiaa ja uusia ajatuksia inkorporoidaan strategisesti Ritarihuoneelle, muttei perustavanlaatuisesti.

²¹⁴ AKPK 2009, 159.

²¹⁵ AKPK 2009, 141.

²¹⁶ AKPK 2006, 91

6 Yhteenvetoa ja pohdintaa

Tämä tutkielma on vain yksi mahdollinen kuvaus Ritarihuoneen aatelisyhteisöstä. Se on tulkinta tekijän omasta perspektiivistä; valtaväestöön kuuluvana suomenkielisenä naisena. Suomen, ja kansainvälisen aatelin, tutkimusta voi ja tulisi laajentaa. Seuraava mahdollinen tutkimusaskel voisi olla vuoropuhelumainen tutkimus tämän tutkielman kanssa tai siihen verraten. Aatelin yksilön tekemä tutkimus omasta yhteisöstään mahdollistaisi erilaisen ja ehkä laajemman näkökulman, ja voisi taata paremmat mahdollisuudet aineistomateriaaleihin. Tiettyjä johtopäätöksiä voidaan kuitenkin tehdä tähänastisen aiemman tutkimuksen ja tämän tutkielman myötä:

Suomen aateli on hajanainen ryhmä ihmisiä, joista osa muodostaa Ritarihuoneelle tilallisen yhteisön. Tällä yhteisöllä on oma kollektiivinen identiteetti ja kulttuuri, joka oli tämän tutkielman keskiössä: tavoitteena oli löytää kulttuurin pyhiä kirjoituksia, perinteitä, kielellisiä variaatioita ja kommunikointitapoja, moraalisia arvoja sekä taiteellisia ja historiallisia elementtejä.

Pyhät kirjoitukset määrittävät perustavanlaatuisesti koko toimintaa – ne määrittävät Aateliskokouksen ajankohdan, kenellä on oikeus osallistua niihin, kuinka aatelin sisäinen hierarkia rakentuu ja kuinka sitä kunnioitetaan kokouksissa. Ne siis alleviivaavat myös perinteitä ja moraalisia arvoja, ja kuinka niitä ilmennetään Ritarihuoneella. Ritarihuoneen aatelisyhteisö ei ole staattinen, vaan se on muuttunut vuosien varrella, kun sitä ympäröivä yhteiskuntakin on kokenut muutoksia. Se ei kuitenkaan ole vastaanottavainen muutoksille, jotka koskevat sen syvintä ydintä – kelle aatelius kuuluu ja kenellä on edustus-oikeus.

Vaikka Ritarihuoneen aatelin kollektiivisessa muistissa korostetaan aatelismiesten aktiivista ja isänmaallista toimijuutta Suomen valtion ja tasa-arvoisen kansakunnan hyväksi, yhteisö on 2000-luvulla osittain saavuttamaton, salaileva ja patriarkaalinen.

Onko säädytöntä olettaa, että aatelismiehet tekisivät yhä töitä tasa-arvoisen äänioikeuden puolesta, vai säädytöntä heiltä olla käyttäytymättä historiallisesti säädyn mukaisesti, muistaen perinteiset sukupuolten väliset roolit oman yhteisönsä sisällä? Onko säädytöntä pahoitella aktiivisten jäsenmäärän laskua, kun identifioitumista ja yhteenkuulumista aateliseksi ei ”voida” helpottaa tarkastelemalla kriittisemmin pyhiä kirjoituksia tai kansalaismahdollisuuksia muuttaa niitä eduskunnan kautta. Toki, onko perusteltua olettaa, että aatelista kansalaisaloitetta kannattaisi tarpeeksi moni suomalainen, tai että aatelinen kansanedustaja tekisi aloitteen – ja muuttaisiko eduskunta lakia?

Uudet yhteiskunnan tuulet johtivat aatelin pohtimaan omaa asemaansa 1900-luvun alussa, ja kun se koettiin epäajanmukaiseksi, siitä luovuttiin. Vuoden 1906 eduskuntauudistuksen jälkeen, viimeisen yli 100 vuoden aikana uusia yhteiskunnallisia tuulia on ollut rutkasti, mutta ne eivät ole keikuttaneet vanhoillista aatelista venettä.

7 Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lait

Ritarihuonejärjestys (156b/1918).

Aineistolähteet

AKPK 1970: Ridderskapets och adelns protokoll vid adelsmötet år 1970. Ritariston ja aatelin pöytäkirjat Aateliskokouksessa vuonna 1970. Helsinki: 1972.

AKPK 2006: Finlands Ridderskaps och Adels protokoll – förda vid Adelsmötet år 2006. Suomen Ritariston ja Aatelin pöytäkirjat Aateliskokouksessa vuonna 2006. Helsinki: 2007.

AKPK 2009: Ridderskapets och Adelns protokoll vid Adelsmötet år 2009. Ritariston ja Aatelin pöytäkirjat Aateliskokouksessa vuonna 2009. Helsinki: 2011.

Sähköiset lähteet

CILANE: European Nobility. Osoitteessa:

<https://cilane.eu/>

viitattu 16.2.2025

Digi- ja väestötietovirasto: Reaaliaikainen Suomen väkiluku. Osoitteessa:

<https://dvv.fi/henkiloasiakkaat>

viitattu 16.2.2025

Eduskunta: Eduskunnan tehtävät. Osoitteessa:

https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/eduskunnan_tehtavat/lakiensaataminen/Sivut/default.aspx

viitattu 16.2.2025

Ethnography Made Easy: Coding. Osoitteessa:

<https://ethnographymadeeasy.commons.gc.cuny.edu/coding/>

viitattu 16.2.2025

Kielitoimiston sanakirja: Salaseura. Osoitteessa:

<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/salaseura?searchMode=all>

viitattu 16.2.2025

Riddarhuset: Discover the Swedish House of Nobility. Osoitteessa:

<https://www.riddarhuset.se/en/>

viitattu 16.2.2025

Riddarhuset: Organisation. Osoitteessa:

<https://www.riddarhuset.se/en/organisation/>

viitattu 16.2.2025

Ritarihuone: Aateli tänään. Osoitteessa:

https://www.ritarihuone.fi/fi/ritarihuoneesta/aateli_tanaan/
viitattu 16.2.2025

Ritarihuone: Julkaisuja. Osoitteessa:

<https://www.ritarihuone.fi/fi/toiminta/julkaisuja/>
viitattu 16.2.2025

Ritarihuone: Sukututkimus. Osoitteessa:

<https://www.ritarihuone.fi/fi/toiminta/sukututkimus/>
viitattu 16.2.2025

Ritarihuone: Suvut ja vaakunat. Osoitteessa:

https://ritarihuone.fi/fi/ritarihuoneesta/suvut_ja_vaakunat/
viitattu 16.2.2025

Släkthistoria: Den svenska adelns historia. Osoitteessa:

<https://slakthistoria.se/slaktforskning/adel/den-svenska-adelns-historia>
viitattu 16.2.2025

Statistics Sweden: Population statistics. Osoitteessa:

<https://www.scb.se/en/BE0101-en>
viitattu 16.2.2025

UKEssays: Essential Elements of Ethnography Research. Osoitteessa:

<https://www.ukessays.com/essays/data-analysis/essential-elements-of-ethnography-research.php?vref=1>
Viitattu 26.1.2025.

Velvoittava perintö (2018). Dokumentti. Ohjaus & käsikirjoitus Matts Dumell. Vidi-Press. Yle Areena -verkkopalvelu. Osoitteessa:

<https://areena.yle.fi/1-4145534>
viitattu 16.3.2023

Kirjallisuus ja artikkelit:

Alexander, J. (2006) Cultural pragmatics: Social performance between ritual and strategy. In J.C. Alexander, B. Giesen & J.L. Mast (Eds.) *Social Performance. Symbolic Action, Cultural Pragmatics, and Ritual*. Cambridge: Cambridge University Press, 29–90.

Aminoff-Winberg, J., Brummer, W. & Korpela, S. (2013) *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*. Helsinki: Minerva.

Aminoff-Winberg, J. (2013a) Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut. Teoksessa Johanna Aminoff-Winberg (toim.), Wilhelm Brummer & Salla Korpela. *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*. Helsinki: Minerva, 7–10.

Aminoff-Winberg, J. (2013b) Ritarihuone ja sukututkimus. Teoksessa Johanna Aminoff-Winberg (toim.), Wilhelm Brummer & Salla Korpela. *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*. Helsinki: Minerva, 111–124.

Aminoff-Winberg, J. (2013c) Vaakunoiden funktio ja kieli. Aminoff-Winberg (toim.), Wilhelm Brummer & Salla Korpela. *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*. Helsinki: Minerva, 149–165.

Anttila, J. (2007) *Kansallinen identiteetti ja suomalaiseksi samastuminen*. Helsinki: Yliopistopaino.

Bell, C. (1992) *Ritual Theory, Ritual Practice*, New York, NY: Oxford University Press

Bogdan, R. & Biklen, S. K. (2007) *Qualitative research for education: an introduction to theory and methods*. Boston, Mass: Pearson A & B.

Dronkers, J. (2003). Has the Dutch Nobility Retained its Social Relevance during the 20th century? *European Sociological Review*. 19(1), 81–96.

Fetterman, D. 2020. *Ethnography: Step-by-Step*. David M. Fetterman (Ed.) Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc.

<https://methods.sagepub.com/book/edvol/ethnography-4e/chpt/1-overview-first-step>

viitattu 12.2.2025

Geertz, C. (1990) History and Anthropology. *New Literary History* 21(2), 321–335.

Hannikainen, M. (2018) Rakennemuutos ja hyvinvointivaltio 1900–2000. Teoksessa Pertti Haapala (toim.). *Suomen rakennehistoria: Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400–2000)*. Tampere: Vastapaino, 244–267.

Herzfeld, M. (2005) *Cultural intimacy: social poetics in the nation-state*. New York: Routledge.

Hodkinson, P. (2017) *Media, culture and society: an introduction*. Los Angeles: SAGE.

af Hällström, M. (2023) *Maisterintutkielma Ritarihuoneen johtokunnasta*. Henkilökohtainen sähköpostiviesti tekijälle 2.5.2023.

Jakubowska, L. (2012) *Patrons of history: nobility, capital and political transitions in Poland*. Burlington, Vt: Ashgate

Jokinen, K. & Saaristo, K. (2006) *Suomalainen yhteiskunta*. Porvoo; Helsinki: WSOY.

von Knorring, J. (2022) Yhteenveto aateliskokouksesta. *Vårt Riddarhus – Ritarihuoneemme: Palatium Ordinis Equesteris*. Helsinki: Suomen Ritarihuone, 3–6.

Korom, P. & Dronkers, J. (2009) Nobility among the Austrian economic elite in 2008. Seminaarissa *Nobility in Europe during the 20th Century: Memories, Loyalties and Advantages in Context* 15–16.6.2009 esitetty artikkeli. European University Institute.

Kuisma, M. (2013) *Suomen poliittinen taloushistoria 1000–2000*. Helsinki: Siltala.

Markkola, P., Niemi, M. & Haapala, P. (2022) *Suomalaisen yhteiskunnan historia 1400–2000. Osa 2, yhteisöt ja identiteetit*. Tampere: Vastapaino.

Mumby, D. K. & Kuhn, T. R. (2019) *Organizational communication: a critical introduction*. Thousand Oaks, California: SAGE.

Norrby, G. (2007) Nobility under transformation. Noble strategies and identities in nineteenth century Sweden. *Virtus* 14, 157–175.

<https://virtusjournal.org/article/view/31661/29047> viitattu 11.2.2025

Parland-von Essen, J. (2013) Ritarihuone naisten toimintakenttänä. Teoksessa Johanna Aminoff-Winberg (toim.), Wilhelm Brummer & Salla Korpela. *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*. Helsinki: Minerva, 213–227.

Perho, A. (2004) Nuoret aateliset: Onko vapaaherralla elämää? *City-lehti*. 7.5.2004.

<https://www.city.fi/ilmiot/nuoret+aateliset/1163> viitattu 24.4.2024

Ribbing, L. (2012) Finland–Sverige på Riddarhuset Referat från genealogiskt seminarium. *Arte et Marte* 2, 16–17.

Ribbing, L. (2013) Historisk öppning av adelsmötet För första gången har kvinnor valts in i riddarhusutskottet. *Arte et Marte* 1, 2–7.

Ripatti, A. (2013) Suvun, säädyn ja isänmaan palatsi. Teoksessa Johanna Aminoff-Winberg (toim.), Wilhelm Brummer & Salla Korpela. *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*. Helsinki: Minerva, 129–147.

de Saint Martin, M. (1993) *L'espace de la noblesse*. Paris: Editions Métailié.

Schijf, H., Dronkers, J., van den Broeke-George, J. (2004) Recruitment of members of Dutch noble and high-bourgeois families to elite positions in the 20th century. *Social Science Information*. 43(3), 435–475.

Snellman, A. (2014) *Suomen aateli: Yhteiskunnan huipulta uusiin rooleihin 1809–1939*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Sulkunen, I., Niemi, M. & Katajala-Peltomaa, S. (2016) Johdanto. Maailmankuvat ja identiteetit pitkällä aikavälillä. Teoksessa Irma Sulkunen & Marjaana Niemi & Sari Katajala Peltomaa (toim.) *Usko, tiede ja historiankirjoitus. Suomalaisia maailmankuvia keskiajalta 1900-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 8–31.

Sulkunen, P., Alasuutari, P., Nätkin, R., Kinnunen, M. (1997) *The Urban Pub*. Helsinki: Stakes.

Tandefelt, H. (2013) Suomen suurruhtinaskunnan Ritarihuone. Teoksessa Johanna Aminoff-Winberg (toim.), Wilhelm Brummer & Salla Korpela. *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*. Helsinki: Minerva, 15–52.

Ulvros, E. H. (2013) Ritarihuonetanssiaiset. Teoksessa Johanna Aminoff-Winberg (toim.), Wilhelm Brummer & Salla Korpela. *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*. Helsinki: Minerva, 179–200.

Waris, H. (1948) *Suomalaisen yhteiskunnan rakenne*. Helsinki: Otava.

Wassholm, J. (2013) Aatelinen neitsytapulaitos. Teoksessa Johanna Aminoff-Winberg (toim.), Wilhelm Brummer & Salla Korpela. *Ritarihuone ja Suomen aatelissuvut*. Helsinki: Minerva, 169–177.

Wirilander, K. (1974) *Herrasväkeä: Suomen säätyläistö 1721–1870*. Helsinki: Suomen historiallinen seura.